

**„JAK KSZTAŁCIĆ STUDENTÓW
INFORMACJI NAUKOWEJ I BIBLIOTEKOZNAWSTWA?
PROGRAMY STUDIÓW A RYNEK PRACY I ROZWÓJ NAUKI”¹**

Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Edukacyjna
Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytetu Jagiellońskiego
(Kraków, 6-7 czerwca 2011 r.)

Tegoroczna konferencja Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego została zorganizowana we współpracy ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, Konsulatem Generalnym USA w Krakowie i Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, która przyjęła rolę partnera wspierającego. Patronat medialny zapewnił Nowy EBIB. Zgodnie z zamierzeniem organizatorów, konferencja miała charakter pionierski, ponieważ po raz pierwszy w kraju na wspólnych obradach zgromadzili się przedstawiciele niemal wszystkich podmiotów zainteresowanych jakością efektów kształcenia studentów IINiB w Polsce. O różnorodnych aspektach przygotowania zawodowego IINiB dyskutowali zatem, obok dydaktyków akademickich, również reprezentanci pracodawców (głównie dyrektorzy bibliotek), pracownicy bibliotek i ośrodków informacji, członkowie naukowych i branżowych organizacji IINiB, brokerzy informacji, specjaliści w dziedzinie kształcenia ustawicznego bibliotekarzy, doradztwa biznesowego i wspomagania procesów rekrutacyjnych oraz studenci.

W konferencji uczestniczyło ponad 60 osób, w tym goście z Francji, Niemiec, Republiki Czeskiej, USA i Wielkiej Brytanii. Podczas sesji plenarnej i dwóch równoległych paneli dyskusyjnych przedstawiono ogółem 25 referatów i komunikatów. Istotnymi punktami programu były ponadto wideokonferencja ze specjalistką z USA, zorganizowana przez Janinę Galas, dyrektor American Information Resource Center przy Konsulacie Generalnym USA w Krakowie, oraz dwa równoległe warsztaty szkoleniowe.

Po powitaniu audytorium przez dyrektor IINiB UJ dr hab. Marię Próchnicką oficjalnego otwarcia obrad dokonali prof. dr hab. Szczepan Biliński, prorektor UJ ds. badań i współpracy międzynarodowej, prof. dr hab. Krzysztof Pleśniarowicz, prodziekan ds. studiów Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ oraz konsul USA ds. prasy i kultury Benjamin R. Ousley Naseman.

Anglojęzyczną sesję plenarną prowadzoną przez M. Próchnicką i Katarzynę Materską (IINiSB UW) wypełniły referaty gości zagranicznych. Paul Sturges, emerytowany profesor Loughborough University (Wielka Brytania) i były wieloletni szef FAIFE IFLA (Free Access to Information and Freedom of Expression Committee) zsumował swoje międzynarodowe doświadczenia dydaktyczno-naukowe z ostatnich lat, by na tej podstawie określić uniwersalne warunki, niezależne

¹ Oficjalny blog konferencji: <http://konferencjainib2011.blogspot.com>.

od kontekstu geograficznego, z którymi powinni lub muszą obecnie liczyć się autorzy akademickich programów kształcenia INiB. Po pierwsze, zwrócił uwagę na mniejszy nabór kandydatów na studia wyższe na kierunek INiB i paradoksalny wzrost zainteresowania studiami kształcącymi tzw. niebibliotekarskie kompetencje informacyjne (*non-library information skills*), co wynika ze zwiększonego popytu na tego rodzaju umiejętności niemal we wszystkich sferach gospodarki i życia społecznego. Po drugie, podkreślił fakt, że jednym z elementów zawodowej codzienności pracowników informacji i bibliotekarzy stało się rozwiązywanie dylematów aksjologicznych, dotyczących prawa do wolności wypowiedzi, sumienia i wyznania, ochrony prywatności, dostępu do informacji itd. Na przykładach wziętych z życia publicznego Wielkiej Brytanii, Danii, Norwegii, USA, Chorwacji i kilku krajów Afryki subsaharyjskiej ukazał rolę bibliotekarzy w konfliktach związanych z radykalizacją religijną i aktywnością ruchów podejrzewanych o psychomanipulacje (sprawa karykatur Mahometa w Danii, odmowa przyjmowania przez biblioteki darów od kościoła scientologicznego). W konkluzji swojego wystąpienia Paul Sturges stwierdził, że w następstwie zmian w wymaganiach pracodawców i sposobie postrzegania użyteczności zawodów informacyjnych od absolwentów INiB oczekuje się nie tylko wysokiej sprawności operacyjnej, ale przede wszystkim reaktywności, pryncypalności i „etycznie zaangażowanego rozumienia relacji między użytkownikiem, informacją i usługami informacyjnymi”. Maria Burke (University of Salford, Wielka Brytania) mówiła o tym, jak na profilowanie brytyjskich programów INiB i efekty kształcenia wpływa obecna sytuacja finansów publicznych, zmuszająca uczelnie do samodzielnego zdobywania funduszy. Wobec ostrych oszczędności w przydziale środków z centralnych rezerw państwowych, instytucje kształcenia próbują utrzymać płynność budżetową, łącząc się w dochodowe konsorcja z podmiotami komercyjnymi. Pod względem jakości kształcenia, perspektyw zatrudnienia absolwentów i ułatwienia transferu wiedzy do sektora biznesu formuła taka jest zasadniczo korzystna, niemniej rodzi problemy związane z konfliktami interesów, zderzaniem się bardzo odmiennych logik postępowania i złożonością relacji interdyscyplinarnych (M. Burke wyróżnia trzy warianty współpracy w konsorcjach: *trans-disciplinarity*, *cross-disciplinarity* i *cross-collaboration*). Daniel Bougnoux (Université Stendhal-Grenoble 3, Francja), filozof i współzałożyciel, wraz z Régissem Debray, francuskiej szkoły mediologicznej bliskiej McLuhanowskiemu teozom determinizmu technologicznego, nakreślił ogólnie kulturowe i cywilizacyjne następstwa przełomu cyfrowego, który nazywa „przełosem od grafo- do numerosfery”. W jego opinii, najważniejszą implikacją tych przemian dla kształcenia akademickiego w dziedzinie INiB jest stopniowe zlewanie się w jedno pojęć prawdy i relewancji. Dwie kolejne prelegentki poruszały bardziej praktyczną kwestię dostosowania kwalifikacji absolwentów INiB do potrzeb pracodawców. Właśnie z punktu widzenia pracodawcy, a zarazem menedżera odpowiedzialnego za trafność decyzji rekrutacyjnych Margaret M. Walther (American Information Resource Center, Ambasada USA w Warszawie) przedstawiła listę wymogów kompetencyjnych i oczekiwań w zakresie predyspozycji osobowych, składających się na sylwetkę pożądanego kandydata do pracy w służbach informacyjnych, działających przy placówkach dyplomatycznych USA w Europie Środkowej i Wschodniej. Z kolei Laura Saunders (Graduate School of Library and Information Science, Simmons College, USA) zrelacjonowała wyniki przeprowadzonego przez siebie ogólnokrajowego badania, którego celem było ustalenie rankingów kompetencji i kwalifikacji, wymaganych w USA od kandydata do pracy w charakterze bibliotekarza oddziału informacyjno-bibliograficznego. Respondenci, wśród których znaleźli się zarówno sami *reference librarians*, jak i dyrektorzy bibliotek i menadżerowie koordynujący politykę zatrudnienia, największą wagę przypisali sprawności interpersonalnej, a dalej znajomości źródeł, heurystyki wyszukiwawczej i systemów klasyfikacyjnych. Podkreślając wartość poznawczą badania i fakt, że jego wyniki już znajdują odzwierciedlenie w programach uczelni amerykańskich, autorka zapowiedziała jednocześnie zamiar stworzenia międzynarodowego zespołu naukowego, mającego

powtórzyć badanie, tym razem w Europie. Libuše Foberová i Milan Konvit (Institute of the Czech Language and Library Science, Silesian University in Opava, Republika Czeska) omówili, odpowiednio, czeskie zasady i kryteria akredytacji kierunku INiB oraz wypracowaną w swoim Instytucie metodykę tworzenia programów bloków przedmiotowych (na przykładzie niedawno otwartej specjalizacji *community librarian*). Nowy wątek do dyskusji nad czynnikami sukcesu w kształceniu absolwentów INiB wprowadził Michal Lorenz (Division of Information and Library Studies, Masaryk University, Republika Czeska), który posiłkując się wynikami własnych badań, przekonywał o istotnej roli tzw. klimatu społecznego w skutecznym motywowaniu studentów i budowaniu u nich takiego modelu subiektywnego zadowolenia z pracy, w którym na równi z gratyfikacją finansową liczą się nagrody niematerialne (pasja, zaangażowanie, poczucie przynależności do wspólnoty korporacyjnej). Panoramę punktów widzenia reprezentowanych w czasie sesji plenarnej domknęło ostatnie wystąpienie Lisy Beutelspacher i Lisy Orszullok, studentek Uniwersytetu im. Heinricha Heinego w Düsseldorfie, które potwierdzały efektywność i atrakcyjność *e-learningu* w nauczaniu przedmiotów zawodowych (zarządzanie informacją i wiedzą, budowa baz danych, elementy lingwistyki komputerowej). Po zakończeniu obrad pierwszego dnia konferencji w Konsulacie Generalnym USA w Krakowie odbyła się wideokonferencja z Karen O'Brien, szefową Biura ds. Akredytacji American Library Association, podczas której porównywano standardy akredytacyjne stosowane przez ALA na terenie USA i Kanady z analogicznymi procedurami obowiązującymi w Europie. W głosach podsumowujących, przedstawiciele środowiska akademickiego z Polski, Czech i Wielkiej Brytanii postulowali zacieśnienie współpracy z krajowymi organizacjami branżowymi INiB w zakresie definiowania efektów kształcenia i ustalaniu warunków akredytacji.

W drugim dniu konferencji obrady toczyły się w dwóch równoległych panelach prowadzonych przez Martę Skalską-Zlat (IINiB UW) i Remigiusza Sapę (IINiB UJ). W wystąpieniach sekcji pierwszej, zatytułowanej *Kompetencje INiB na rynku pracy: realia i perspektywy*, skonfrontowały się i wzajemnie dopełniły poglądy na przyszłość kształcenia w dziedzinie INiB, wyrażane zarówno z pozycji pracodawców, jak i dydaktyków, i praktyków zawodu. Jako pierwsza głos zabrała Małgorzata Pietrzak (IINiSB UW), która zwróciła uwagę na obiektywne, formalnoprawne przesłanki skłaniające do przemyślenia treści programowych i zakładanych efektów kształcenia INiB. Wskazała mianowicie nowe zakresy wymagań kompetencyjnych oraz zadań kulturowych i edukacyjnych, wynikające dla bibliotekarzy i bibliotek, w szczególności publicznych, ze zgłoszonego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego projektu zmian w ustawie o bibliotekach i ustawie o prowadzeniu działalności kulturalnej. Łucja Maciejewska i Mirosław Garbacz (Biblioteka Główna i OINT, Politechnika Wrocławska) podjęli próbę zweryfikowania, w jakim stopniu studia INiB w obecnym kształcie programowym przygotowują do podjęcia efektywnej pracy w bibliotece akademickiej. Autorzy podzielili się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi zarówno kompetencji merytorycznych absolwentów INiB, jak i przystawalności ich wyobrażeń o zawodzie, wyniesionych ze studiów, do realiów praktyki. Ich wypowiedź dała też interesujący wgląd w wypracowane w OINT Politechniki Wrocławskiej metody bieżącej i prospektywnej oceny umiejętności nowo przyjętych pracowników. Podobny cel miało wystąpienie Marii Daszkiewicz i Elżbiety Karpińskiej-Pawlak, które oceniały poziom kwalifikacji absolwentów INiB z punktu widzenia szczególnych potrzeb Zakładu Informacji Naukowej i Technicznej, Promocji i Szkoleń Instytutu Zaawansowanych Technologii Wytwarzania w Krakowie. Wieloaspektowość profilu kompetencyjnego pracownika biblioteki publicznej w środowisku małego miasta na podstawie doświadczeń pracy w GBP w Kętach scharakteryzowała Krystyna Kusak, członkini zespołu eksperckiego działającego w ramach Programu Rozwoju Bibliotek Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Małgorzata Kisilowska i Maria Przystek-Samokowa (IINiSB UW) przyjęły natomiast perspektywę

dydaktyczną i zaprezentowały samodzielnie opracowany zestaw narzędzi oceny efektów kształcenia absolwentów Podyplomowych Studiów Zarządzania Informacją w Ochronie Zdrowia. Kolejne dwa wystąpienia w tej sesji dotyczyły roli kultury organizacyjnej w stymulowaniu rozwoju zawodowego bibliotekarzy i pracowników informacji. Aneta Firlej-Buzon (IINiB UW.) przypomniała o tym, jak pożyteczne w pobudzaniu ambicji zawodowych jest naśladowanie liderów mających środowiskowy autorytet potwierdzony np. międzynarodowymi nagrodami (Carol Ishimoto Award, Green Carpet Award). Ewa Mukoid (Instytut Komunikacji i Rozwoju, Kraków) demonstrowała zalety *coachingu* jako metody optymalizacji procesów zarządzających, motywowania pracowników i wspomagania decyzji rekrutacyjnych zarówno w organizacjach sektora prywatnego, jak i w instytucjach publicznych. Panel zakończył się referatem Agnieszki Korycińskiej-Huras (IINiB UJ), wyrażającym propozycję poszerzenia transferu specjalistycznej wiedzy IINiB do komercyjnego sektora usług intelektualnych w Polsce przez organizację wąskotematycznych, celowanych kursów, eksponujących kompetencje kadry akademickiej IINiB o wysokiej wartości dodanej.

Drugi panel polskojęzyczny – *Kształcenie IINiB: stan obecny i perspektywy rozwoju* – rozpoczął się referatem Danuty Koniecznej (Biblioteka Uniwersytecka, UWM w Olsztynie), poświęconym sprawie udziału Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w kształceniu bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w kontekście rozwoju biblioteki jako organizacji uczącej się. Autorka w systematycznym wykładzie omówiła całe spektrum działań SBP na rzecz podnoszenia kwalifikacji pracowników IINiB (m.in. kształcenie ustawiczne, zdalne nauczanie, studia podyplomowe, działalność wydawnicza), udowadniając zarazem, że podobnie jak inne krajowe stowarzyszenia branżowe jest ono co do zasady uprzywilejowanym partnerem i sojusznikiem uczelni w zapewnianiu wysokich kwalifikacji absolwentów IINiB. Wystąpienie zawierało szereg starannie udokumentowanych argumentów przemawiających za poszerzeniem współpracy między SBP i uczelniami wyższymi. Zbliżone intencje miała również K. Materska (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, IINSiB UW), która wypowiadając się z podwójnej perspektywy dyrektora dużej publicznej księżnicy naukowej i dydaktyka akademickiego IINiB, zaproponowała partycypacyjny model kształtowania kompetencji absolwentów tego kierunku, zakładający współpracę środowisk naukowych i przedstawicieli instytucji bibliotecznych. Tylko taka formuła gwarantuje, zdaniem autorki, współmierność efektów kształcenia do skali wymagań stawianych obecnie pracownikom bibliotek. Inaczej, tym razem z punktu widzenia studentów IINiB, zajęli się oceną relewancji programów kształcenia Renata Aleksandrowicz i Tomasz Piasecki (IINiB UW.). W swoim wystąpieniu zreferowali wyniki badania edukacyjnych i zawodowych oczekiwań oraz stopnia identyfikacji z profesją, przeprowadzone wśród studentów I i III roku studiów licencjackich oraz I roku studiów magisterskich IINiB UW. Badania wykazały kilka istotnych prawidłowości, m.in. fakt, że znaczna część przyszłych absolwentów nie zamierza podjąć pracy w zawodzie, a przy tym uważa liczne treści programowe realizowane w toku studiów za nieadekwatne do swoich zainteresowań zawodowych związanych z kierunkiem. Wśród ankietowanych uwidoczniły się ponadto różnice w ocenach atrakcyjności oferowanych w IINiB UW. bloków specjalizacyjnych, z wyraźną preferencją dla bloku edytorskiego. Znakomite dopełnienie wniosków tych obserwacji przyniósł referat Bożeny Hojki (IINiB UW.), która skomentowała wyniki studenckich ankiet ewaluacyjnych przeprowadzanych w IINiB UW. w zakresie dwóch kryteriów oceny zajęć: ich przydatności i wagi w całym toku studiów oraz atrakcyjności. Rozkład tych osądów został następnie porównany do potrzeb pracodawców i współczesnego rynku pracy. W panelu poświęconym praktycznym aspektom kształcenia nie zabrakło też wystąpień dotyczących projektowania programów kursów autorskich. Kwestię tę poruszyli przedstawiciele IBIIN UŚ: Renata Frączek, omawiając treści programowe i zakładane efekty przedmiotu *Technologia informacyjna*, proponowanego w ramach „eksportu” i promocji kompetencji IINiB studentom śląskich uczelni

technicznych, oraz Jacek Tomaszczyk, który w analogiczny sposób scharakteryzował nauczanie angielskiego języka specjalistycznego na kierunku INiB. Tematem dwóch ostatnich wystąpień w tej sesji była ocena efektywności wykorzystania w kształceniu INiB elementów elektronicznego środowiska dydaktycznego. Jolanta Szulc (IBiIN UŚ) wymieniała zalety systemów ekspertowych, obecnych w ofercie edukacyjnej polskich i zagranicznych uczelni, zaś Monika Krakowska (IINiB UJ) dzieliła się pozytywnymi doświadczeniami pracy w ramach europejskiego programu wirtualnej mobilności TeaCamp.

Po zakończeniu obrad uczestnicy zostali zaproszeni do udziału w jednym z dwóch równoległych warsztatów szkoleniowych. Pierwszy z nich, moderowany przez M. Próchnicką, dotyczył podstaw metodyki projektowania programów studiów w oparciu o macierze efektów kształcenia, zgodne z Krajowymi Ramami Kwalifikacji. Celem warsztatu drugiego, prowadzonego przez E. Mukoid (Instytut Komunikacji i Rozwoju, Kraków) i skierowanego głównie do dyrektorów bibliotek, bibliotekarzy i pracowników informacji, było przedstawienie użyteczności *coachingu* w doskonaleniu metoda zarządzania zmianą w bibliotece.

Obrady zakończyła wspólna dyskusja, która potwierdziła duże zainteresowanie środowiska problematyką omawianą w trakcie konferencji.

Agnieszka Korycińska-Huras
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński

Tekst wpłynął do Redakcji 19 października 2011 r.

„LITERATURA DZIECIĘCA I MŁODZIEŻOWA: STAN BADAŃ, KSZTAŁCENIE, PERSPEKTYWY ROZWOJU”

Międzynarodowa Konferencja Naukowa
(Paryż, 22 czerwca 2011r.)

Dnia 22 czerwca 2011 r. w Paryżu odbyła się konferencja naukowa „Literatura dla dzieci i młodzieży: stan badań, kształcenie, perspektywy rozwoju”. Pierwsze spotkanie z tego cyklu miało miejsce w listopadzie 2002 r. i poświęcone było kształceniu specjalistów-bibliotekoznawców w tym zakresie. Organizatorami konferencji byli: Biblioteka Narodowa Francji (BNF) i jej Narodowe Centrum Literatury Dziecięcej i Młodzieżowej (Centre national de la littérature pour la jeunesse) oraz Centrum Badań nad Piśmiennictwem i Literaturą Frankofońską (Centre de recherches textes et francophonie) Uniwersytetu Cergy-Pontoise. Swoją udział w pracach przygotowawczych zaznaczyło Stowarzyszenie Badań nad Książką i Źródłami Materialnymi Kultury Dziecięcej (Association française de recherche sur les livres et objets culturels de l'enfance), organizując konkurs na temat stanu i perspektyw naukowych odnośnie percepcji literatury dziecięcej i młodzieżowej w różnych środowiskach oraz nowatorskich procesów kształcenia w tym obszarze. Ramy tematyczne konferencji obejmowały: szeroko pojętą rolę książki w kształtowaniu kultury dziecięcej, politykę instytucjonalną (państwową, szkolną, biblioteczną, rodzinną) wobec literatury dziecięcej i młodzieżowej, a także twórczość literacką i ilustratorską, działalność wydawnictw dla dzieci i młodzieży, mediacyjną rolę bibliotek, literaturę dziecięcą i młodzieżową w programach szkolnych oraz w programach studiów wyższych, recepcję literatury dla dzieci i młodzieży w różnych środowiskach i grupach etnicznych.

O ile w 2002 r. próbowano dokonać ewaluacji prac naukowych na temat literatury dziecięcej i młodzieżowej pod kątem ich użyteczności w kształceniu przyszłych kadr pracujących z tą grupą wiekową w różnych instytucjach, to obecnie postawiono sobie nieco odmienne cele:

1. Zaproponowano nowe, ściśle określone badania nad powyższą problematyką na okres następnej dekady, bazując przy tym na dotychczasowych doświadczeniach, ale poszerzając ich zakres; za szczególnie istotne uznano konieczność opracowania i wdrożenia wspólnego systemu kształcenia kadr specjalizujących się w literaturze dziecięcej i młodzieżowej.

2. Wskazano na ewentualne partnerstwo nauki (badania prowadzone na wyższych uczelniach) i praktyki zawodowej (biblioteki, szkoły, różnego rodzaju centra kultury) w aspekcie szerokiego wykorzystania i wpływu książki i literatury dziecięcej na różne dziedziny i jakość życia.

3. Zdefiniowano najważniejsze problemy, przygotowano listę zagadnień do opracowania w celu jeszcze lepszego podkreślenia roli biblioteki, książki i literatury dziecięcej i młodzieżowej w różnych środowiskach i instytucjach (szkoła, dom, klub osiedlowy, mediateka, merostwo etc.).

Podczas obrad, odbywających się w tzw. małym audytorium BNF przedstawiono stan badań naukowych za lata 2002-2010, prowadzonych przez poszczególne uniwersytety, dyskutowano nad zaprezentowaną tematyką, uwzględniając najnowsze dane; znawcy przedmiotu udzielali odpowiedzi na pytania nurtujące uczestników konferencji.

Konferencję otworzyli przedstawiciele jej organizatorów: Denis Bruckmann (dyrektor BNF, odpowiadający za zbiory), Max Butler (profesor Uniwersytetu Cergy-Pontoise, były doradca Ministra Edukacji Narodowej Francji, a następnie doradca Ministra Edukacji Narodowej Brazylii ds. polityki w dziedzinie doboru lektur i rozwoju języka i kultury francuskiej w szkołach) oraz Emanuel Fraisse (profesor literatury francuskiej na Sorbonie, specjalizujący się m.in. w literaturze dziecięcej jako istotnym ogniwie całego dziedzictwa kulturowego Francji).

Pierwszą część obrad zdominowali badacze z Cergy-Pontoise. Marie-France Bishop zaprezentowała i omówiła stan badań i miejsce literatury dziecięcej i młodzieżowej wśród innych dziedzin kształcenia uniwersyteckiego. Zwróciła uwagę na ich peryferyjność do końca ubiegłego wieku, jeśli chodzi o zainteresowanie środowiska akademickiego oraz na ich awans w ramach nauk społecznych i humanistycznych w ostatniej dekadzie, co wyraża się np. we wzroście liczby prac naukowych i artykułów poświęconych literaturze dla dzieci i młodzieży. W 2002 r. na temat literatury dziecięcej i młodzieżowej powstało zaledwie dziewięć poważnych rozpraw doktorskich, ale w 2008 r. było ich trzydzieści. Od 2009 r. co roku odnotowuje się podobną ich liczbę¹. Badania dotyczące literatury dziecięcej i młodzieżowej są prowadzone prawie na wszystkich kierunkach studiów, nie tylko humanistycznych. Niekiedy charakteryzuje je zaskakująca interdyscyplinarność, np. temat pracy licencjackiej napisanej na jednym z wydziałów weterynaryjnych: *Lis we francuskiej literaturze młodzieżowej*. O coraz większej popularności powyższej tematyki mogą świadczyć ponadto liczne sympozja i konferencje jej poświęcone. W latach 2002-2011 we Francji odbyło się 86 konferencji, kolokwium, różnorodnych sympozjów, w które angażowały się instytucje pracujące z młodzieżą, dziećmi i książką, począwszy od instytutów naukowych, poprzez biblioteki, szkoły, muzea, a na stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych skończywszy. Autorka zwróciła uwagę na coraz zwiększone finansowanie badań, a co z tym się łączy wzrost publikacji (czasopisma, książki, artykuły w prasie specjalistycznej) na temat literatury dziecięcej i młodzieżowej w latach 2002-2011. Pierre-Louis Fort zwrócił uwagę na fakt, jak wiele środowisk uznaje wykorzystanie literatury dziecięcej i młodzieżowej za wyjątkowo ważne w procesie wychowawczym i socjalizacyjnym. Wśród nich główną rolę odgrywają bibliotekarze. Wskazał na rolę

¹ Liczba rozpraw doktorskich podana przez M. F. Bishop: 2002 – 9, 2003 – 10, 2004 – 18, 2005 – 13, 2006 – 11, 2007 – 18, 2008 – 30, 2009 – 17, 2010 – 13.

transmisyjną i mediacyjną biblioteki i bibliotekarzy w trudnym przejściu od wieku/kultury/lektury dziecięcej do młodzieżowej, a także na tzw. jej rolę adaptacyjną i asymilacyjną w przypadku wszelkich zmian, np. otoczenia, czy w rozwiązywaniu problemów związanych z dorastaniem i potrzebą akceptacji. Interesującą propozycją dalszych dociekań naukowych, postawioną w trakcie dyskusji, była kwestia dezaktualizacji części dawnej literatury dziecięcej i młodzieżowej oraz fenomen popularności tej nowo tworzonej.

Francis Marconi (Uniwersytetu d'Artois z Arras) zaproponował badania: Jacy autorzy, jakie tematy, jakiego rodzaju literatura w różnych grupach wiekowych i środowiskach w ostatnim dziesięcioleciu, dwudziestoleciu, trzydziestoleciu straciła na popularności i dlaczego tak się stało?, Co ją zastąpiło i co okazuje się być ponadczasowe? Pytania te generują wiele zagadnień z pogranicza bibliologii, aksjologii, literatury dziecięcej i młodzieżowej, pedagogiki, dotyczą psychologii i socjologii, a odpowiedzi na nie mogą służyć wielu instytucjom, na czele z MEN, w tworzeniu programów edukacyjno-wychowawczych. F. Marconi podkreślił dydaktyczną rolę lektury w procesie wychowawczym najmłodszego pokolenia Francuzów, które w przeprowadzonej w 2009 r. ankiecie (grupa wiekowa 6-7 lat), w ponad 60% stwierdziło, że kiedy nie może iść z jakichś powodów do biblioteki, czuje się z tym bardzo źle².

Wśród wystąpień w drugiej części konferencji, poświęconej m.in. kształceniu kadr specjalizujących się w dziedzinie literatury dziecięcej i młodzieżowej, na uwagę zasługuje wystąpienie Christie Mongeont (Uniwersytet Cergy-Pontoise), która przebadawszy piętnaście francuskich ośrodków akademickich, wskazała na konieczność wydzielenia odrębnego kierunku studiów dla literatury dziecięcej i młodzieżowej. Wprawdzie sama tematyka czy przedmioty poświęcone literaturze dziecięcej i młodzieżowej występują w większości ankietowanych instytucji, niemniej często znajdują się na peryferiach badań literackich czy lingwistycznych. Prelegentka wskazała na przykłady Uniwersytetu w Nîmes, gdzie literatura dla dzieci i młodzieży stanowi część specjalizacji *Bibliotekoznawstwo oraz komunikacja kulturowa (Métiers du livre, Métiers de la communication culturelle)*, prowadzonej przez Katedrę Literatury Współczesnej³ oraz na analogiczne jej umiejscowienie w ramach studiów humanistycznych na Uniwersytecie w Dijon⁴. Prelegentka dostrzegła konieczność dopracowania specyficznej metodologii dla przyszłego, być może autonomicznego, kierunku studiów, zwróciła uwagę, że tematyka tzw. *litterature de jeunesse* wkracza, co najmniej, w trzy szersze dziedziny, silnie reprezentowane na francuskich uczelniach, tj. szeroko pojmowane literaturoznawstwo, bibliotekoznawstwo oraz mediację, wyrastającą ostatnimi laty na samodzielną dyscyplinę badawczą⁵. Wskazała na jedną z tzw. dobrych praktyk Uniwersytetu w Aix-en-Provence, który na kierunku bibliotekoznawstwo, nazywanego tutaj w dosłownym tłumaczeniu „światem książki” (*monde du livre*), wprowadził interdyscyplinarną ścieżkę edukacyjną poświęconą literaturze dziecięcej i młodzieżowej⁶.

W ramach dyskusji zwrócono uwagę na konieczność stworzenia jednolitych ram programowych w oparciu o wiedzę i doświadczenia tych placówek, które już podjęły się realizacji specjalizacji w *litterature de jeunesse* na różnych kierunkach, oraz skonstruowania makiety prezentującej miejsce owych ewentualnych, samodzielnych studiów w ramach nauk humanistycznych oraz w ramach instytucji/institu-

² Zob. B. Huchet, Politiques culturelles et pratiques de médiation. *Le Revue des Livres pour Enfants*, septembre 2009, no. 248, p. 96.

³ Więcej zob. strona WWW Uniwersytetu w Nîmes: <http://www.unimes.fr/fr/formations/scolarité2/departements/departement-psycho-lettre-langue-histoire-1.html>.

⁴ Więcej zob. strona WWW Uniwersytetu w Dijon: <http://www.u-bourgogne-formation.fr/-Lettres-modernes,64-.html>.

⁵ Wszystkie najważniejsze francuskie uniwersytety mają w swoich programach studiów różne nazywaną specjalizację: mediator (np. Uniwersytet Rennes1), mediacje (np. Uniwersytet Versailles Saint-Quentin-en-Yvelines), mediacja kulturowa (np. Nowa Sorbona) etc.

⁶ Więcej zob. strona WWW Uniwersytetu w Aix-en-Provence: http://gsite.univ-provence.fr/document.php?project=up&locale=fr&pagendx=142&noempty=1&engine_open=536.

tów je proponujących. Popołudniowe obrady drugiego dnia konferencji poświęcono wykorzystaniu i zainteresowaniu książką i literaturą dziecięcą i młodzieżową w szkole, bibliotece, zaspokajaniu indywidualnych i grupowych potrzeb czytelnicych oraz funkcji książki, jaką może ona pełnić w omawianym środowisku. Sylviane Ah (Uniwersytet Sergy-Pontoise) i Patrick Joole (Uniwersytet de Versailles-Saint Quentin) przeprowadzili badania w szkołach podstawowych i gimnazjach centralnej Francji, dotyczące wiedzy i wykorzystania przez nauczycieli nieobowiązkowej literatury współczesnej pisanej z myślą o ich wychowankach. Warto wspomnieć, że w programach ministerialnych podkreśla się rangę literatury dziecięcej i młodzieżowej w rozwoju intelektualnym uczniów, wskazuje się na konieczność rozwijania nawyku czytania, kształtowania gustów czytelniczych, plasuje bibliotekę i książki dla dzieci i młodzieży wśród naturalnych miejsc i obiektów powszechnie odwiedzanych i wykorzystywanych przez uczniów. Nauczyciele także deklarują ważność lektury, zwłaszcza tej obowiązkowej, mieszczącej się w szkolnych programach, ale też 33% kadry szkół gimnazjalnych równie istotną rolę przypisuje samodzielnie przez uczniów wybieranej i czytanej lekturze nieobowiązkowej. Należy zaznaczyć, że znajomość współczesnej książki dziecięcej i młodzieżowej wśród nauczycieli, niestety, nie jest powszechna, prelegenci dostrzegają konieczność wprowadzania stałego dokształcania w tej dziedzinie. Jeśli chodzi o różne modele wprowadzania dzieci i młodzieży do kultury czytelniczej w szkołach podstawowych, to zdecydowanie na pierwszym miejscu znajdują się lektura obowiązkowa czytana w domu i lektura jako integralna część programu (fragmenty utworów zamieszczone w podręcznikach). Głośne czytanie w klasie jest praktykowane zaledwie w 1,5% wszystkich tego typu placówek, podobnie jak tzw. lektura analityczna, czyli czytanie fragmentów utworów pod określonym kątem – 8% szkół podstawowych. Wprawdzie aż 65% przebadanych nauczycieli zaleca lekturę drogą internetową, ale nie oznacza to wcale sięgania przez nich do najbardziej poczytnych nowości. Co więcej, wśród nauczycieli, szczególnie tych z gimnazjów, dominuje pogląd, że lektura indywidualna, dowolna bardziej jest zarezerwowana dla dzieci, które mają trudności w szkole i które nie są w stanie przebrnąć przez klasykę. Książki spoza kanonu są i powinny być czytane jedynie dla przyjemności, tylko w domu, niekoniecznie nawet omawiane w szkole.

Różnie przedstawia się też wykorzystanie przez nauczycieli czasopism specjalistycznych poświęconych literaturze dziecięcej i młodzieżowej. W 3/4 szkół podstawowych zadeklarowano ich wykorzystanie w celu doskonalenia i modernizacji procesu edukacyjnego zarówno w wersji papierowej, jak i elektronicznej. Z kolei w gimnazjach odchodzi się od wykorzystania tradycyjnej prasy branżowej, a tą sieciową zajmuje się zaledwie 1/4 nauczycieli. Działania pedagogiczne nadal mają charakter rutynowy; dominują: przywiązanie do klasycznych lektur, tradycyjne metody nauczania, rzadkie sięganie po nowości metodyczne, a większość dyskusji w różnych gremiach szkolnych bardziej dotyczy umiejętności i możliwości czytelniczych uczniów niż ich zmieniających się zainteresowań, nowości wydawniczych, nowych tematów i form przekazu obecnych we współczesnej literaturze.

Wydaje się, że z dwóch instytucji (biblioteka, szkoła), które rywalizują o pierwszeństwo, jeśli chodzi o popularność i wykorzystanie swoich zasobów w dziedzinie książki i czytelnictwa, to właśnie biblioteka, najbliższa miejscu zamieszkania, jest zdecydowanie lepiej przygotowana do pełnienia funkcji mediacyjnej w stosunku do młodego czytelnika⁷. O tej nowej misji i wynikających z niej wyzwaniach dla bibliotek publicznych mówi socjolog Claude Poissenot (Uniwersytet Nancy 2) od piętnastu lat specjalizujący się w tematyce dotyczącej korzystania z miejskich księżnic przez dzieci i młodzież. Swój referat rozpoczął od konstatacji, że skoro „druk” został zastąpiony przez „ekran”, a kultura pisma przez kulturę obrazko-

⁷ Zob.: J. M. Privat, Y. Reuter: *Lectures et médiations culturelles*. Villerurbanne 1991, S. Leturcq: *Les médiateurs en bibliothéque*. Villerurbanne 1999, C. Poissenot: *Médiation, lecture et order social: formes et enjeux de la médiation*, in *Actes du colloque. Médiations, médiateure, médias*. Salon du livre et de la presse de jeunesse, Saint; Denis, 27-28 avril 2006, pp. 85-98.

wą, to w tym kierunku powinna zmierzać rewitalizacja bibliotek. Czymże innym są tak bardzo popularne na całym świecie mediateki, jak nie próbą potraktowania kultury audiowizualnej jako „suportu” dla tradycyjnych księżnic? To młodzi czytelnicy wymuszają ową zmianę, tyle tylko, że ta zmiana w bibliotece często następuje zbyt późno w stosunku do aktualnych oczekiwań odbiorców kultury. Tym też C. Poissenot tłumaczy odpływ czytelników po jedenastym, dwunastym roku życia z bibliotek, zaledwie połowa z nich nadal wiernie odwiedza bibliotekę po osiągnięciu pełnoletniości. Podobnie jak Christophe Evans uważa on, że biblioteka ma szczególną rolę do odegrania w grupie wiekowej dzieci od ośmiu do dwunastu lat i wydaje się, że nie jest do tego wystarczająco przygotowana⁸. Z jego badań wynika, że zdecydowana większość imprez, wizyt w pobliskich księżnicach, pierwszych lekcji bibliotecznych dotyczy najmłodszych. Kiedy dzieci zaczynają samodzielnie sięgać po lekturę, zapomina się o ich dalszych w tej mierze potrzebach i zgola egzystencjalnych, dziecięcych rozterkach. Inną poważną częścią pracy wszystkich bibliotek publicznych, jak wynika z ich dokumentacji, jest ta z czytelnikiem dorastającym – licealistą. Tymczasem zarówno psychologia, jak i socjologia podpowiada, że tak jak wejście małych dzieci do szkół podstawowych (*école maternelle, école élémentaire*) odbywa się przy pełnej asyście rodziców, nauczycieli, bibliotekarzy, tak wyjściu z niej i wkroczeniu do gimnazjum w zasadzie nikt młodemu człowiekowi nie towarzyszy. Nieco zagubiony, nie potrafi, czasem nie chce, przejść z okresu dziecięcego, który symbolicznie kończy się w momencie opuszczania tzw. *école élémentaire* w wieku około dziesięciu lat, w samodzielny świat gimnazjalisty. Wprawdzie jeszcze minimum 44% z owej opisywanej grupy regularnie sięga po indywidualnie wybraną w bibliotekach publicznych lekturę, ale ponieważ taki młody człowiek zostawiony sam sobie nie zawsze dokonuje trafnych wyborów, często nie potrafi poruszać się w skomplikowanym labiryncie tytułów, tematów, samodzielnie odnaleźć odpowiedzi na nurtujące go pytania, wobec czego odwołuje się do innych instytucji, praktyk i autorytetów, rezygnuje z pomocy biblioteki. Mediacyjna rola biblioteki i bibliotekarza winna więc polegać na próbie umiejętnego rozpoznania i łączenia potrzeb czytelniczych z indywidualnie sugerowanymi i dobieranymi propozycjami „prywatnych lektur”. Taka mediacja między młodzieńczymi rozterkami, wewnątrznie jeszcze niespójnym światem gimnazjalisty, a tym niedookreślonym, zewnętrznym światem ludzi dojrzałych, o tyle winna być naturalną powinnością biblioteki, że jest ona miejscem, w opinii uczniów, zdecydowanie bardziej przyjaznym niż szkoła, gdyż pozostawia im wolny wybór zarówno, co do jej odwiedzenia, jak i wybór odnośnie lektur. W odróżnieniu od szkoły, do której muszą chodzić wszyscy, w której obowiązuje hierarchia i ocenianie, biblioteka jest miejscem bardziej demokratycznym, nieskrępowanym zbyt wielką liczbą obowiązków i nakazów, a przyjście do niej jawi się jako autonomiczna, osobista i świadoma decyzja. Ponadto jest mimowolnym miejscem spotkań kilku pokoleń, co jeszcze bardziej uwydatnia ów transmisyjny, a nie tylko mediacyjny walor jej funkcjonalnej kultury. Swoje interesujące rozważania o dzieciach w grupie wiekowej od ośmiu do dwunastu lat, i o azylu, jakim może być dla nich lokalna księżnica C. Poissenot zakończył retorycznymi pytaniami: Co współczesne biblioteki mogą zaproponować omawianej grupie już nie dzieci, jeszcze nie młodzieży, jako ich wyłączną praktykę osobistą? Na ile ów indywidualny, wolny wybór wynikający i kształtujący tożsamość ucznia, obywatela, czytelnika pozostanie jego własnym, świadomym aktem wkraczania w inność lub dorosłość, natomiast na ile zostanie zastąpiony przez inne, łatwiejsze, gotowe wzorce i sposoby adaptacji do nowych warunków?

Ostatnie wystąpienie, doświadczonego bibliotekarza, zarządzającego w latach 2003-2007 siecią pięćdziesięciu dwóch sekcji paryskich bibliotek dla dzieci i młodzieży, obecnie dyrektora Mediateki Marguerite Duras w Paryżu, Christie Pulard, było nie tylko uzupełnieniem omawianego wyżej *exposé* C. Poissenot, ale też

⁸ Zob.: Les „huitedouzan” quelle place en bibliothèque? *La Revue des Livres pour Enfants*, septembre 2009, no. 248, pp. 95-100.

zbiorem cennych uwag na temat nowych funkcji współczesnych bibliotek. Prelegentka zauważyła, że pojęcie książki czytanej dla przyjemności zaczyna być coraz bardziej rozumiane, doceniane, wręcz zawłaszczane przez szkoły, gdy tymczasem jeszcze w ostatnich latach ubiegłego stulecia było ono w wyłącznym używaniu i posiadaniu bibliotek publicznych. W szkole zaś najważniejsza była, nierzadko nudna, lektura obowiązkowa. Konsekwencją takiej zmiany jest to, że coraz częściej biblioteka jest postrzegana jako kontynuatorka procesu dydaktycznego, prowadzonego przez szkołę, przez co, według C. Pulard, więcej traci niż zyskuje zarówno ona sama, jak i jej użytkownicy. Zważywszy, że we Francji nauczyciele są tak samo kształceni jak bibliotekarze, wskazane jest, zdaniem prelegentki, wypracowanie nowego modelu współpracy między szkołą a biblioteką. Biblioteka winna nie tyle zastępować, co inspirować zarówno rodziców, jak i szkołę do nowych działań, mediować na różne sposoby i w różnych kierunkach, wskazywać, ale nie nakazywać ewentualne rozwiązania edukacyjnych problemów, uświadamiać i utrwalać indywidualizm młodego człowieka z jego prawem do wolności wyboru, być w ramach swojej otwartości i przyjazności prawdziwym intelektualnym azylem, miejscem dobrowolnych spotkań.

Wypada mieć nadzieję, że konferencja już w najbliższej przyszłości przyniesie interesujące rezultaty. Samo wyartykułowanie problemów dotyczących kształcenia bibliotekarzy, nauczycieli, psychologów, socjologów specjalizujących się w literaturze dziecięcej i młodzieżowej winno zaowocować kolejnymi pracami badawczymi. Być może, jak chcą organizatorzy, uda się powołać odrębny kierunek poświęcony tego typu studiom. Odnotowanie nowych potrzeb czytelniczych, nie tylko zresztą w grupie nastolatków, spowoduje jeśli nie natychmiastowe przemyślenia i zmiany odnośnie nowej misji biblioteki, to przynajmniej częściowe poszerzenie jej programowej działalności o obszary dotychczas niedostrzegane.

Uczestnicy konferencji wyrazili nadzieję na zmiany programowe w sektorze edukacji: większą troskę o lepsze miejsce dla książki i kultury czytelniczej dzieci i młodzieży w szkołach, znowelizowanie dotychczasowych wytycznych w tym zakresie, zweryfikowanie podstaw programowych, doksztalcenie kadry nauczycielskiej. Być może wnioski płynące z poszczególnych referatów i dyskusji zainteresują badaczy, gdyż tak naprawdę stanowią one gotowe, interesujące i przydatne z punktu widzenia zarówno teoretyków, jak i praktyków tematy do dalszych analiz i badań naukowych.

Iwona H. Pugacewicz
Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytet Warszawski

Tekst wpłynął do Redakcji 23 lipca 2011 r.

**„BIBLIOTEKI POZA BIBLIOTEKAMI:
INTEGRACJA, INNOWACJA I INFORMACJA DLA WSZYSTKICH”¹.
ŚWIATOWY KONGRES BIBLIOTEK I INFORMACJI
i 77. KONFERENCJA GENERALNA IFLA
(San Juan, Porto Rico, 13-18 sierpnia 2011 r.)**

Tegoroczny Kongres i 77. Konferencja Generalna IFLA Międzynarodowej Federacji Bibliotekarskich Stowarzyszeń i Instytucji odbyły się w San Juan, stolicy karaibskiego Porto Rico.

Motywem przewodnim tegorocznego kongresu było hasło „Biblioteki poza bibliotekami: integracja, innowacja i informacja dla wszystkich”.

W programie tegorocznego kongresu, podobnie jak w ubiegłym roku, wyróżniono pięć ścieżek tematycznych, w obrębie których prezentowano zagadnienia szczególnie wchodzące w zakres zainteresowania różnych sekcji i grup:

- I. Wolny dostęp i zbiory cyfrowe.
- II. Polityka, strategia i doradztwo.
- III. Zapewnianie dostępu i usług pod kątem potrzeb użytkowników.
- IV. Narzędzia i techniki.
- V. Idee, innowacje, antycypowanie nowości.

WOLNY DOSTĘP I ZBIORY CYFROWE

Problemom wolnego dostępu i zbiorom cyfrowym, a także dostarczaniu informacji dla wszystkich grup użytkowników poświęcano wiele uwagi. Sekcja Library Services to Multicultural Populations (wystąpienia m.in.: L. Roy, V. Luehrsen, S. Lilley: *American Indian tribes support indigenous lifeways*; Ch. Wech-O-Sotsakda: *Promoting learning process to produce organic vegetables with special reference to one village in rural Northeast Thailand*; A. Abioye, E. Tandilwoga, I. V. Malhan: *Documenting and disseminating agricultural indigenous knowledge for sustainable food security: the efforts of agricultural research libraries in Nigeria*; C. Takaingenhamo Chisita: *Role of libraries in promoting the dissemination and documentation of indigenous agricultural information: case study of Zimbabwe*; D. E. Redy: *Indigenous knowledge in agriculture: an overview*) zaprezentowała tworzenie zbiorów cyfrowych i wykorzystanie ich w celu wspierania codziennego życia ludności tubylczej. Szczególną uwagę skierowano na problemy rolnictwa wśród plemion północnoamerykańskich, na wiejskich terenach północnej Tajlandii czy Nigerii. Podkreślono, że tworzenie cyfrowych kolekcji, dokumentujących zwyczaje i tradycje w zakresie odżywiania się i rolnictwa służy także umacnianiu tożsamości i zachowaniu dziedzictwa kulturowego.

W Sekcji School Libraries and Resource Centres ukazano możliwości dostępu uczniów do nowych technologii w bibliotekach szkolnych (m.in.: D. Oberg: *Programs in school library education from three countries: preparing librarians to support student access to new and emerging technologies* oraz L. S. J. Farmer: *Directing the digital moral compass – this session details the development and deployment of digital citizenship education, and discusses strategies that school librarians can use to provide this training*). Również w Sekcji Libraries Serving Persons with Print Disabilities referenci prezentowali działania i usługi biblioteczne, ułatwiające dostęp do informacji osobom z dysfunkcją wzroku. Przybliżono nowe projekty, np. TIGAR (The Trusted Intermediary Global Accessible Resources), czy unowocześnione narzędzia, już od lat znajdujące zastosowanie w bibliotekach dla przygotowywania i wykorzystania materiałów bibliotecznych, np. DAISY4, czy najnowsza wersja EPUB3 dla potrzeb digitalizacji oraz syn-

¹ „Libraries beyond Libraries: Integration, Innovation and Information for All”.

chronizacji tekstów i nagrań dźwiękowych (m.in.: H. Kawamura: *Accessible digital publishing for libraries in the digital age: basic knowledge on DAISY4 and EPUB3*; H. Carlsson-Asplund, B. Kronkvist: *Public libraries supporting the service needs of people with print disabilities*; Ch. E. B. Friend: *TIGAR Project and WBU's Advocacy at the SCCR in Geneva for an International 'Cross border' treaty*; J. Rae: *Capacity building and enabling technologies projects*; A. Wise: *Accessible publishing*; B. Beaumon: *Bookshare*).

W kontekście Open Access i zasobów cyfrowych omawiano również sprawy dotyczące elektronicznego egzemplarza obowiązkowego. Przedstawione zostały rozwiązania w tym zakresie stosowane w Bibliothèque Nationale de France (P. Stirling, G. Illien, P. Sanz, S. Sepetjan: *The state of e-Legal deposit in France: looking back at five years of putting new legislation into practice and envisioning the future*), w Deutsche Nationalbibliothek we Frankfurcie (R. Goempel, L. G. Svensson: *Managing e-Legal deposit in Germany*), National Library of South Africa w Pretorii (L. S. Ledwaba, N. Mpholefole, J. K. Tsebe: *The National Library of South Africa e-Legal deposit strategy: legislative and pilot study analysis*), National Library of New Zealand w Wellington (A. Elliott: *Electronic legal deposit: the New Zealand experience*), National Library of Chile w Santiago (R. Aguirre Bello: *Electronic legal deposit at the National Library of Chile*) oraz w Brithis Library (R. Gibby, C. Brazier: *Tortoise or Hare? Learning from the development of e-legal deposit legislation in the UK*)².

POLITYKA, STRATEGIA I DORADZTWO

Zagadnienia prezentowane w drugiej ścieżce tematycznej dotyczyły, m.in. spraw związanych z alfabetyzacją informacyjną. W referatach prezentowanych w Sekcji Library Services to Multicultural Populations podkreślano znaczenie *information literacy* dla populacji wielokulturowej. Zilustrowano to działaniami prowadzonymi przez biblioteki wśród Maorysów w Nowej Zelandii (L. Roy, V. Luehrsen, S. Lilley: *Indigenous cultural models in information literacy delivery including programmes for Maori and Pasifika students at New Zealand universities*), w środowisku wielokulturowym Bułgarii (E. Rusinova, G. Nazarska: *Information literacy in a multicultural society: role of libraries in present Bulgaria*), w Turcji (D. Adkins, B. Shannon: *Information literacy is a two-way street*), w Porto Rico (S. Penkova, L. Cádiz: *Creating learning commons: a study of University of Puerto Rico, Rio Piedras Campus experience of information literacy competencies integration into the university curriculum*), Meksyku (J. Tarango, P. Murguia: *Indigenous Rarámuris as university students: challenges for the information literacy*) i w Stanach Zjednoczonych (D. Adkins, B. Shannon: *Information literacy is a two-way street*).

Tord Høivik z Oslo University College (*Digital training supports the social integration of immigrants in Norway*) ukazał rolę alfabetyzacji informacyjnej w procesie wzmacniania społecznej integracji na przykładzie imigrantów w Norwegii, którzy stanowią 11% społeczeństwa tego kraju³.

Wiele uwagi poświęcono dyskusji o przyszłości zawodu bibliotekoznawcy i specjalisty w zakresie informacji naukowej. Podkreślano jakie umiejętności, potrzeby i strategie działania powinny być rozwijane z myślą o nowej generacji profesjonalistów. Sygnalizowana konieczność transformacji bibliotek wymaga także zmiany programów kształcenia, na co zwrócono uwagę, m.in. w wystąpieniach Teemu Rauhala z University of Tampere (Finlandia) (*The essence of modern LIS professionals*) czy Jessici Hernandez i Sandy Littletree z USA (*The diversity im-*

² W ramach ścieżki tematycznej dotyczącej wolnego dostępu i zbiorów cyfrowych ulokowana została także sesja „Dostęp i innowacje: dostarczanie informacji wszystkim” („Access and Innovation: Delivering Information to All”), o której pisze Z. Wiorogórska na s. 542-544.

³ Więcej o referatach przedstawionych w ramach sesji poświęconej znaczeniu alfabetyzacji informacyjnej dla populacji wielokulturowych w sprawozdaniu Z. Wiorogórskiej na s. 539-542.

perative for cultivating 21st Century librarians: the Knowledge River Model). Ukazano także, jak przygotowani są kandydaci do zawodu w krajach Ameryki Łacińskiej i Karaibów (m.in.: G. Del Valle Cuzzo, M. C. Ladrón de Guevara: *La formación tecnológica del profesor en el campo de la bibliotecología*; R. H. Vallejo Sierra: *La formación profesional de bibliotecólogos y archivistas: integrada, con énfasis o independiente*; A. M. Talavera Ibarra, J. Jara de Súmar: *Lugar de las tecnologías de información y comunicación en el currículo de bibliotecología y ciencias de la información en América del Sur*; P. Rodríguez Vidal: *La educación a distancia como un elemento para el desarrollo de la educación bibliotecológica en América Latina*).

Jak podkreślały C. Vaileanu, A. Rapeanu, M. Avram (*The library grows with me! – Summer school for young Romanian librarians*) przestarzałe programy kształcenia wyposażają przyszłych pracowników w mało przydatne praktycznie umiejętności, a hierarchiczna i konserwatywna kultura organizacyjna panująca w bibliotekach nie sprzyja podejmowaniu działań innowacyjnych, co w konsekwencji może prowadzić do frustracji zawodowej i braku motywacji dla działań jakościowych. Próbą zmiany tej sytuacji są organizowane przez IREX na terenie Rumunii szkoły letnie dla młodych adeptów zawodu, ukazujące im możliwość efektywnego funkcjonowania w sytuacji dokonujących się przeobrażeń społecznych i organizacyjnych w samych bibliotekach. Podczas szkoleń młodzi bibliotekarze zapoznali się m.in. ze sposobami zdobywania funduszy, podstawami zarządzania projektami czy umiejętnościami budowania zespołu i pracy zespołowej.

Milan Vasiljević z Belgrade City Library (Serbia) (*Rafting in a library: navigating the development of new tools and services*), a także Pussadee Nonthacumjane z Chiang Mai University (Tajlandia) (*Key skills and competencies of a new generation of LIS professionals*) czy Lili Li z Georgia Southern University Library (USA) (*Shaping new generation of LIS professionals in the 21st Century*) zwrócili uwagę na umiejętności i kompetencje nowego pokolenia specjalistów w zakresie LIS oraz ich rolę w przeobrażeniach bibliotek, w wypracowywaniu przez nich nowych ścieżek rozwoju, pokonywaniu barier pokoleniowych i wprowadzaniu nowości.

W procesie dostosowywania kwalifikacji pracowników do oczekiwań przeobrażającego się zawodu niezmiennie ważny jest ich ustawiczny rozwój profesjonalny. Podkreślano to w wystąpieniach m.in. Cathariny Isberg ze Swedish University of Agricultural Sciences (*Professional development, values and strategy – the means for building strong libraries for the future*), S. Campbell, D. Clark, A. Sivak (*An association-based continuing education certification program: The Library Association of Alberta pilot program SANDY*); B. Woolls (*Fifty ways to conduct continuing professional development and workplace learning: on a shoestring*); W. Yue (*The CPD innovation in China: training for the grass-roots*); M.W. Jordan (*Developing leadership competencies in librarians*) oraz Karen Tyrell z University of the West Indies w Kingston (Jamajka) (*Successful models of CPDWL at the University of the West Indies, Mona*).

Na możliwości doskonalenia zawodowego przez stowarzyszenia bibliotekarskie wskazywali m.in.: Richard B. Lamptey i Abednego Cortley (*Building strong libraries and library associations through continuing professional development: the case of Ghana Library*) oraz Maria C. Borges i Maria de Lourdes Cortes Romanelli (*How can libraries, librarians and library associations be or not to be successful in developing countries: the case of Minas Gerais Library Association, Brazil*).

W wystąpieniu C. M. Laplante (*Job Search 2.0: where Web 2.0, libraries & the great job search collide, issues and opportunities for MLIS graduates*) ukazano przydatność nowych technologii 2.0 w procesie aktywnego poszukiwania pracy za pośrednictwem Job Search 2.0. Natomiast Megan Hodge i Nicole Spoor (*Congratulations! You've landed an interview: what do hiring committees really want?*) przedstawiły oczekiwania komisji kwalifikacyjnych pod adresem

kandydatów do pracy w bibliotekach. Katalog oczekiwań przyszłych pracodawców zestawiony został z doświadczeniami uczestników postępowań rekrutacyjnych. Wnioski płynące z tego porównania mogą być przydatne dla osób poszukujących pracy.

Sekcja Zarządzania i Marketingu (Management and Marketing Section) wspólnie z Sekcją Bibliotek Naukowych (Academic and Research Libraries Section) zajmowały się wizją bibliotek w perspektywie najbliższych 10 lat, uwzględniając innowacyjną politykę w zakresie ich funkcjonowania oraz nowatorskie usługi i narzędzia skorelowane z potrzebami i możliwościami użytkowników (m.in. J. O'Donnell: *UbiLib: when the library is everywhere*; D. Law: *As for the future, your task is not to foresee it, but to enable it*; L. Ch. Ngian: *Libraries of the future – what our users want: the NLB Singapore's perspective*; P. Carnaby: *Connecting the knowledge networks: reimagining academic libraries to 2020*; J. Schmidt *Effective marketing of libraries in a never-better world even if ever-was that way*).

Klaus Ceynova z Bavarian State Library w Monachium (*Mobile applications, augmented reality, gesture-based computing and more – innovative information services for the Internet of the future: the case of the Bavarian State Library*) zaprezentował wdrażane już od kilku lat w tej bibliotece innowacyjne usługi informacyjne wykorzystujące nowe możliwości Internetu.

ZAPEWNIANIE DOSTĘPU I USŁUG POD KĄTEM POTRZEB UŻYTKOWNIKÓW

W ramach grupy tematycznej poświęconej zapewnianiu usług różnym kategoriom użytkowników zaprezentowana została historia i stan obecny bibliotek na Karaibach. Zwrócono uwagę na biblioteki działające na obszarach anglojęzycznych (Ch. A. Peltier-Davis: *Overview of library services in the English-speaking Caribbean: management, innovative services and resource*; B. Y. Hinds: *Historical overview of library development in the English-speaking Caribbean*). Beverley Wood z University of the West Indies w Bridgetown, Barbados (*Using Web 2.0 technologies to build communities: a Caribbean context and historical perspective*) przybliżyła zastosowanie technologii Web 2.0 do organizowania i usprawniania życia mieszkańców tego obszaru. W ciekawym wystąpieniu Stephanie Maatta z Wayne State University (USA) (*El Lector's canon: social dynamics of reading from Havana to Tampa*) ukazała program krzewienia czytelnictwa, prowadzony w końcu XIX i na początku XX w. w fabryce cygar w Ybor City, wśród hispanojęzycznej mniejszości zamieszkującej tę dzielnicę Tamy na Florydzie. Specjalnie zatrudnieni lektorzy, tzw. *el lector tabaqueros*, czytali książki pracownikom w czasie ich pracy. Wybór książek do czytania dokonywany był przez robotników, a wybrane pozycje to m.in. dzieła Victora Hugo czy Lwa Tolstoja.

Sekcja Literacy and Reading wspólnie z Sekcją National Libraries przedstawiły działania, które zostały zainicjowane w czasie trwania Dekady Alfabetyzacji (2003-2012) ogłoszonej przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Szczególną uwagę poświęcono narodowym programom alfabetyzacji. E. Ramirez (*Mexico Reads: national program for the promotion of reading and the book*) przedstawiła meksykański program Mexico Reads zapoczątkowany w 2008 r. i realizowany w głównej mierze przez biblioteki publiczne, których liczba w czasie jego trwania wzrosła do 7319. Twórcy tego przedsięwzięcia spodziewają się, że jego efekty będą widoczne już w wynikach narodowego badania stanu czytelnictwa (National Survey of Reading), zaplanowanego na 2012 r. M.A. Alves de Oliveira z Universidad Federal de Viçosa (Brazylia) (*Traveling library: ecology of knowledge in promoting reading, information and social-environmental inclusion, in a playful manner*) omówiła *Wagon on the Wave of Reading/Reading Point* – projekt prowadzony za pośrednictwem wędrujących bibliotek w ubogich środowiskach

w Brazylii. Istotną częścią tego projektu są działania rekreacyjno-edukacyjne propagujące problematykę zdrowotną i środowiskową.

Jak wynika z informacji zaprezentowanych przez Colledge. T. Chisita z Zimbabwe (*Role of public libraries in promoting literacy in Zimbabwe: challenges of sustaining a reading culture*) w wyniku działań prowadzonych przez biblioteki publiczne i szkolne w okresie Dekady Alfabetyzacji kraj ten znalazł się na pierwszym miejscu wśród krajów afrykańskich z najniższym wskaźnikiem analfabetyzmu. Efektem działań promujących czytelnictwo w Nepalu, a także dzięki nagrodzie Billa i Melindy Gatesów przyznanej w 2006 r. organizacji READ (Nepal Rural Education and Development), rozszerzony został program walki z analfabetyzmem i działania upowszechniające dostęp do informacji. READ, od chwili swojego powstania w 1991 r. zorganizowała na terenie Nepalu 47 placówek Community Library and Resource Center, które są głównymi instytucjami zaspokajającymi potrzeby lokalnej ludności, żyjącej w biednych skupiskach wiejskich pozbawionych dostępu do bibliotek i informacji (W. Evans, S. Shrestha, B. Dhungana: *Sustaining literacy through libraries*).

Imponujące są osiągnięcia Korei Południowej w rozwoju bibliotek i czytelnictwa (S. H. Lee: *Korean national strategy for library development and reading promotion for children and young adults*). Dzięki ogłoszeniu 10 lat temu programu narodowej strategii rozwoju bibliotek i promocji czytelnictwa nastąpił dynamiczny rozwój bibliotek publicznych z 436 w 2002 r. do 748 w 2010, a bibliotek szkolnych z 8101 do 10 937. Nastąpił wzrost liczby profesjonalnych bibliotekarzy z 1918 do 3052 w bibliotekach publicznych i z 164 do 682 w bibliotekach szkolnych. Władze koreańskie uznały, że rozwój bibliotek i czytelnictwa przyczyni się do wzrostu wykształcenia społeczeństwa. A jak podkreślają, edukacja stała się tym narzędziem, które sprawiło, że Korea Południowa, jedno z najbiedniejszych państw świata w latach 50. XX w., stała się pod koniec tego wieku 13 potęgą ekonomiczną świata.

Przedstawiano także inne formy rozbudzania zainteresowań czytelniczych i podejmowane przez biblioteki działania edukacyjne, wspierające zinstytucjonalizowane kształcenie (m.in. M. Koren: *Literacy beyond the curriculum: the strength of libraries – examples from the Netherlands*; R. J. Todd: *From literacy to inquiry: a holistic approach to literacy development in selected Australian schools*; M. Kevane, F. Lebaron, N. Ruiz: *Summer reading camps in Northern Ghana: effects of camps and camp activities*; D. Sabolovic-Krajina: *Reading and literacy: a way to the social inclusive library*).

Zwrócono uwagę, że nowe technologie informacyjne mają zasadniczy wpływ na rozwój różnych umiejętności (*literacy*), stąd coraz powszechniejsze jest mówienie o *transliteracy* jako umiejętności czytania, pisania i interaktywności pomiędzy różnymi platformami, narzędziami i mediami. Podkreślono, że nowe technologie informacyjne nie tylko nie osłabiają czytelnictwa, ale odpowiednie ich wykorzystanie może nawet sprzyjać jego rozwojowi (C. A. Gordon: *The role of the library in supporting the emerging literacy of adolescents: a transliteracy approach to summer reading*).

Podobnie jak i podczas poprzednich kongresów, zaprezentowano wystąpienia poświęcone doskonaleniu praktyki bibliotekarskiej poprzez wdrażanie metod opartych na najlepszych dostępnych dowodach naukowych (*evidence-based librarianship*) dotyczących skuteczności i efektywności (m.in.: L. Silipigni Conna-way: *Speaker introduction and introduction of evidence-based librarianship*; L. Farmer: *Researching data sets to develop State Library standards*; M. Gross, D. Latham: *Attaining information literacy: evaluating a theory and research-based education intervention*; Michael Seadle: *Session summary and conclusions about evidence-based librarianship*).

Sekcje Government Information and Official Publications oraz Government Libraries zasygnalizowały wpływ nowych technologii informatycznych na zmiany organizacyjne w strukturach administracji publicznej i konieczność zdobywania

przez służby publiczne nowych umiejętności, które mają sprzyjać poprawie jakości usług świadczonych przez nie na rzecz społeczeństwa (m.in.: M. Dokhtesmati: *The status of ministries' website of Middle Eastern countries in achieving e-Government*; G. Perrone, M. Gonzales del Valle: *Institutional Repository of the Ministry of Education of Argentina: bringing educational management closer to citizenship*).

P. Baran i S. Andersen z IREX Biblionet Romania w Bukareszcie (*Helping bridge the digital divide in Romania – how IREX's Biblionet Program and Romania's public libraries increasingly afford access to e-Government services to digitally excluded citizens*) przedstawili program IREX Biblionet adresowany do rumuńskich bibliotek publicznych. Jego celem jest wspieranie bibliotekarzy w przeciwdziałaniu cyfrowemu wykluczeniu i wspomaganie obywateli w dostępie do e-administracji.

T. Adamich, M. Childers, K. Davis i J. H. Faria (*Gov Docs kids group and free government information*) zaprezentowali amerykańskie i europejskie portale informacyjne, które zapewniają dzieciom w wieku od przedszkola do końca szkoły średniej dostęp do informacji rządowych.

NARZĘDZIA I TECHNIKI

Maja Žumer i Jan Pisanski wraz ze współpracownikami z Department of Library and Information Studies and Book Science na słoweńskim University of Ljubljana (*Breaking barriers between old practices and new demands: the price of hesitation*) przedstawili ocenę dotychczasowych dokonań w zakresie opracowań bibliograficznych i zasugerowali, na czym należałoby się skoncentrować w przyszłości, aby biblioteki zachowały swoją rolę ważnych pośredników w docieraniu do informacji. Podkreślili, na co wskazują wyniki przeprowadzonych przez nich badań, potrzebę wdrażania bardziej efektywnych sposobów dostępu do zasobów bibliotecznych i wykorzystywania FRBR (a także FRAD i FRASD) jako pomocy przy ich opracowaniu.

IDEE, INNOWACJE, ANTYPYPOWANIE NOWOŚCI

Najwięcej prezentowanych wystąpień znalazło się w tej grupie problemowej. Dotyczyły one przede wszystkim udziału bibliotek różnych sieci w działaniach na rzecz środowiska oraz kształcenia w kontekście dokonujących się zmian oczekiwań i potrzeb użytkowników.

Problemy degradacji środowiska naturalnego oraz podejmowania przez biblioteki działań popularyzujących politykę ekologiczną i ochronę środowiska były przedmiotem referatów m.in.: O. A. Abiolu, O. O. Okere (*Environmental literacy and the emerging roles of information professionals in developing economies*), L. A. Abelló (*Educación ambiental desde la biblioteca pública: una necesidad imperiosa*), R. J. Olsen (*Green and growing: the impact of a LEED Library on an organization's sustainable practices*). Ukazano w nich rolę specjalistów ds. informacji, którzy nie tylko zajmują się jej dostarczaniem, ale także są edukatorami i inicjatorami podejmowanych przedsięwzięć.

Przedstawicielka Finlandii (H. Sahavirta: *Showing the green way: advocating green values and image in the Vallila Library, Helsinki, Finland*), jednego z najbardziej przyjaznych środowisku państw, przedstawiła działania prowadzone przez Vallila Library na terenie Helsinek. Jest to pierwsza instytucja publiczna, która przystąpiła w 2009 r. do projektu środowiskowego („ukazywanie zielonej drogi”). Na terenie biblioteki organizowane są spotkania autorskie, dyskusje o problemach związanych z ochroną środowiska (zmiany klimatyczne, polityka wodna), a także inicjowane są akcje związane z recyklingiem i oszczędzaniem energii.

Sekcja Library Buildings and Equipment zwróciła uwagę na potrzebę projektowania bibliotek, które byłyby przyjazne środowisku, a swoim wyglądem i prowadzonymi działaniami promowały treści ekologiczne (X. Wang, H. Li: *Energy saving and green building design of libraries: a case study of Zhengzhou Library*; K. Kealy, J. Ellis: *Building a storehouse of wisdom with an environmental conscience – a work in progress*). Petra Hauke (Humboldt-Universität zu Berlin) i Klaus Werner (Freie Universität Berlin) (*The second hand library building: sustainable thinking through recycling old buildings into new libraries*) przedstawili ciekawe przykłady przekształcania na biblioteki budynków pełniących poprzednio niebiblioteczne zadania (poczta, browar, koszary, stacja kolejowa), co jest całkowicie odmiennym zadaniem niż planowanie biblioteki w nowym budynku.

Przeobrażenia, które dokonują się w otoczeniu bibliotek, jak to wielokrotnie podkreślano, stanowią dla bibliotek szanse, ale i zagrożenia. Nowe technologie, które z jednej strony poprawiają dostępność do informacji, ułatwiają korzystanie z niej, z drugiej, gdy niemal wszystko jesteśmy w stanie ściągnąć z Sieci, mogą prowadzić do pytań o zasadność i potrzebę istnienia bibliotek. Stąd, podkreślana w wystąpieniach, konieczność przemyślenia roli bibliotek w zmieniającym się otoczeniu, dokonania w nich zmian i dostosowania do nich zarówno oferty, jak i instytucjonalnej organizacji. Na te problemy zwrócono uwagę w niezwykle ciekawych wystąpieniach zaprezentowanych przez przedstawicieli Finlandii i Szwecji, które mogą poszczycić się bibliotekami, uznanymi za jedne z najlepszych na świecie.

Maija Berndtson z Helsinky City Library („*What and why libraries?*” – *looking at what libraries might look like and why we still need them now and into the future*) zasugerowała, aby w przeprowadzonych zmianach w większym stopniu skupiać się na użytkownikach, a nie na samym systemie bibliotecznym, uwagę kierować na relacje z nimi, zamiast na stosowanych procedurach. Podkreśliła, że biblioteki powinny być miejscem przyjaznym i żywotnym. Jeśli bibliotekarze dokonają przemyślenia, przemodelowania i unowocześnienia bibliotek, może to doprowadzić do złotego okresu w ich historii.

Jaana Tyrni (*It takes courage to make mistakes – how to get the staff involved in making the future libraries*) zwróciła uwagę na aspekt organizacji pracy i udziału personelu bibliotecznego w dostosowywaniu się do zmian. Zaznaczyła, iż obowiązkiem kierownictwa biblioteki jest wyznaczanie kierunku działań, bez konieczności określania sposobów realizacji. Niezbędne jest ciągłe angażowanie personelu w myślenie o przyszłości biblioteki, dlaczego wybrany kierunek działań jest słuszny i jakie będą tego konsekwencje dla każdego pracownika. Wymaga to odwagi, przede wszystkim do zmiany samych siebie. Autorka – dyrektorka Espoo City Library (wchodzącej w skład metropolitalnej sieci bibliotek na terenie Finlandii – HelMetLibraries) obejmującej 4 regionalne biblioteki, 10 bibliotek filialnych i 2 biblioteki ruchome oraz zatrudniająca 200 pracowników uważa, że pozwolenie pracownikom na popełnianie błędów może być ważne dla poznawania własnej biblioteki i sprzyjać jej rozwojowi. Elsebeth Tank z Malmo City Library (*A new paradigm calls for a new kind of leadership*) zwróciła uwagę, że wśród niezbędnych zmian należy uwzględnić podstawowe założenia dotyczące bibliotek, ich kultury organizacyjnej, kompetencji personelu, znajomości technologii oraz metod zarządzania i przywództwa.

Również Africa Section przybliżyła działania podejmowane przez biblioteki różnych sieci na rzecz rozwoju lokalnego społeczeństwa i jak najlepszego zaspokajania jego potrzeb (D. Fuegi, U. Lipeikaite, M. Segbert-Elbert: *Public libraries in Africa – agents for development and innovation? Current perceptions of local stakeholders*; A. A. Alemna: *Social networking: a tool to use for effective service delivery to clients by African libraries*; A. Azubuikwe: *Innovative use of programmes, space and technology to create value-added user interfaces in information and knowledge services*).

Women, Information and Libraries Special Interest Group wielokrotnie przypominała możliwość poprawy sytuacji kobiet poprzez rozwój usług biblioteczno-

-informatycznych. Podobnie było i w tym roku. W wystąpieniu Sabuj K. Chaudhuri (*Realising the goal of woman empowerment through access to information: Basanti Devi College as a case study*) zaprezentowano działania w tym zakresie prowadzone w Basanti Devi College w Indiach. Chiku Mnubi-Mchombu (*What role can public libraries play in providing information to women caregivers and orphans and vulnerable children (OVC) in Namibia?*) ukazała potrzeby w zakresie dostępu do informacji i sposoby ich zaspokajania wśród opiekunek pracujących w Namibii z sierotami i dziećmi narażonymi na niebezpieczeństwo.

Glorias Assimwe i Alison A. Kinengyere (*Role of libraries and information in the empowerment of women prisoners in Uganda*) zwróciły uwagę na rolę bibliotek w stosunku do kobiet przebywających w ugandyjskich zakładach karnych.

Warte uwagi są także działania prowadzone przez norweskie biblioteki publiczne w stosunku do kobiet wywodzących się ze środowisk imigranckich (A. Gundersen: *Norwegian libraries and special services for immigrant women*). Współcześnie spośród 4,9 mln ludności 11,4% (552 tys.) stanowią rodziny imigrantów pochodzących z 215 różnych krajów. Każda z 800 bibliotek publicznych działających w Norwegii, zgodnie z norweską ustawą biblioteczną, jest zobowiązana do zapewnienia usług bibliotecznych także tym osobom. Przedstawiono działania prowadzone w bibliotekach m.in. w Lillehamer, Oppland i Tromsø. Organizują one specjalne programy i usługi, szczególnie adresowane do kobiet, wspierają interkulturową i polityczną edukację. Wspólnie z lokalnymi centrami kształcenia prowadzą kursy językowe, szkolenia komputerowe i zajęcia przygotowujące do zawodu.

Zaprezentowano także wizję bibliotek w Azji i Oceanii, w której na szeroką skalę wykorzystywane są usługi świadczone za pośrednictwem Internetu i telefonii komórkowej. Referentki z Tajwanu (Ch-Y. Wang, W-Ch. Lu: *Design and evaluation of Library SMS Services: a case study of the Oriental Institute of Technology (OIT) Library in Taiwan*) przedstawiły usługi biblioteczne świadczone za pośrednictwem SMS w Oriental Institute of Technology Library na Tajwanie. Przybliżyły także badania oceniające poziom satysfakcji użytkowników, w których wykorzystano narzędzia oparte na Technology Acceptance Model (TAM).

Marian S. Ramos oraz Christine M. Abrigo z Filipin (*Reference 2.0 in action: an evaluation of the digital reference services in selected Philippine academic libraries*) omówiły podobne badania dotyczące ewaluacji cyfrowych usług informacyjnych świadczonych w wybranych akademickich bibliotekach tego kraju (Uniwersytetu Diliman, Biblioteki Rizal Uniwersytetu Manilskiego Atenea oraz biblioteki Uniwersytetu De La Salle w Manili).

Przedstawiono również aktualny stan usług informacyjnych świadczonych przy wykorzystaniu technologii Web 2.0 w bibliotekach akademickich na Filipinach (M. S. Ramos, Ch. M. Abrigo: *Reference 2.0 in action: an evaluation of the digital reference services in selected Philippine academic libraries*).

Chutima Sacchanand (*Developing strategies to create information literate Thai students*) przybliżyła problemy kształcenia umiejętności informacyjnych wśród uczniów szkół tajlandzkich. Zaprezentowała stosowane strategie nauczania oraz udział bibliotek szkolnych w promowaniu *information literacy*. Przedmiotem zainteresowania było również wykorzystanie technologii Web 2.0 w działalności bibliotek szkolnych. Leo F. H. Ma z The Chinese University of Hong Kong (*Current status and future prospects: a survey of the application of Web 2.0 in Hong Kong school libraries*) omówił wyniki badań, ukazujące stopień zaangażowania szkół i bibliotek w Hong Kongu we wdrażanie nowych technologii informacyjnych na potrzeby obsługi użytkowników informacji.

Tradycyjnie już referenci-bibliotekarze przedstawiali różne sposoby zwiększające zasięg czytelnictwa, zachęcające do niego i służące umocnieniu pozycji bibliotek. Jako jeden z wymogów dla utrzymania dobrej pozycji bibliotek w środowisku, zwłaszcza młodzieżowym, uznano odpowiednie kompetencje bibliotekarzy w zakresie wykorzystania nowych technologii informatycznych, właściwie pro-

wadzoną działalność popularyzatorską i ciekawą ofertę usług oraz wykorzystanie materiałów bibliotecznych o szczególnej atrakcyjności dla młodych czytelników (m.in. K. Kyllönen, P. Sallmén: *Click, blog, dig, rock – keep your skills up to date*; G. Oyarzun: *No barbarians read! New possibilities for reading, more opportunities for libraries*; G. G. Makhalira: *Children's library services in the least developed country and its collection: case study of Malawi*; F. Wraae: *Boggnasker.dk (Bookmuncher)*). Yasuyo Inoue z Dokkyo University w Japonii (*Manga as a study aid at school libraries*) przedstawiła politykę władz szkolnych i bibliotek w odniesieniu do komiksów (jap. *manga*). Te bardzo popularne wśród dzieci i młodzieży materiały czytelnicze przez długi czas spotykały się z krytyką ze strony tak nauczycieli, jak i bibliotekarzy. Obecnie podjęto działania zmierzające do wykorzystania komiksów dla wspierania procesu edukacyjno-wychowawczego i zachęcania do czytelnictwa, zwłaszcza tych, którzy do tej pory nie korzystali z tradycyjnych wydawnictw. Nauczyciele i bibliotekarze opracowali kryteria selekcji *manga* pod kątem ich przydatności dla potrzeb dydaktyki szczegółowych przedmiotów szkolnych.

Przedstawiono nowe modele zarządzania środowiskiem IT oraz innowacyjne usługi informacyjne prowadzone w środowisku cyfrowym (m.in.: H. Lightman, M. Ryan: *Innovation in changing times: two new approaches to user services*; J. Thornhaug, E. Thorlund Jepsen: *Success or failure of digital library services – a decade of Danish experiences*; Ch. Brown, D. Sulz, V. Pow: *Roving Reference with iPads: a study of the use of iPads as technological support and service assessment*; W. Chunli, H. Jinmin: *Innovative information services in the digital age*; K. Webster: *Library spaces and reference services*).

Zaprezentowano też problemy przetwarzania w chmurze (Cloud Computing – CC). Jay Jordan oraz Matthew R. Goldner z OCLC przybliżyli filozofię CC oraz wyzwania i korzyści płynące dla bibliotek z zastosowania tej technologii (*Winds of Change: a taxonomy of clouds for libraries – OCLC Parallel Symposium*).

Zwrócono uwagę na zjawisko konwergencji w dziedzinie multimediów, na upodobnianie się form przekazu w mediach tradycyjnych do form przekazu w mediach nowoczesnych, a także na problemy ich zabezpieczenia i konserwacji (m.in.: C. Nigay, J. M. Turner, K. Lespinasse-Sabourault: *IconoTag, empirical support for automatic multilingual picture indexing*; M. Laskowski, T. H. Teper: *Drawing a fine line between promoting use and preserving access to new media*; J. Miller: *Media services in North American academic libraries*; A. Okahashi: *Preservation of audiovisual collections at the National Diet Library*).

Także w referatach wygłoszonych w tej grupie tematycznej przez różne sekcje podkreślano konieczność prowadzenia w każdej bibliotece kształcenia ustawicznego w zakresie rozwoju zawodowego. Podstawą jednak tych działań jest tworzenie klimatu sprzyjającego innowacyjności i otwartości na zmiany, o czym mówiła m.in. Ursula Georgy z Cologne University of Applied Sciences w Kolonii, Niemcy (*Creating a climate encouraging innovation and receptivity to change as a basis for CPD*). Zwróciła ona uwagę, że innowacyjność w bibliotekach musi stać się koniecznością, gdyż jako instytucje działające w obszarze usług powinny wprowadzać nowe technologie i usługi dla zwiększenia satysfakcji swoich klientów. Jednakże, jak zaznaczyła, systematyczna innowacyjność w bibliotekarstwie jest mniej rozwinięta niż w innych instytucjach usługowych; biblioteki nie podejmują działań strategicznych, a innowacje są często wynikiem przypadku. Dlatego muszą one wprowadzać ustawiczne kształcenie zawodowe dla swoich pracowników oraz przygotowywać ich do zmian i nowych ról w przeobrażających się bibliotekach. Jedną z form podnoszenia kwalifikacji może być Personal Learning Network (PLN), zapewniająca profesjonalny rozwój i realizowana w trybie online z wykorzystaniem najnowszych technologii. Nicole A. Cooke z Rutgers University w New Brunswick w New Jersey, USA (*Professional development 2.0 for librarians: developing an online Personal Learning Network (PLN)*) przedstawiła założenia i realizację

PLN oraz jej przydatność dla bibliotekarzy i bibliotek. Natomiast J. Jara de Súmar (McGill University, Montreal, QC. Canada), A. M. Talavera Ibarra (Pontificia Universidad Católica del Perú, Lima, Peru; *Value of the practicum in library and information science education in Peru*) przypomnieli znaczenie praktyk bibliotecznych dla właściwego przygotowania do zawodu.

M. Schmidt i R. Reznik-Zellen (*Science boot camp for librarians: CPD on a shoestring*) zaprezentowały zorganizowany przez University of Massachusetts w Amhurst, USA, naukowy obóz szkoleniowy dla bibliotekarzy. W zajęciach oprócz bibliotekarzy brali udział także pracownicy naukowcy poszczególnych kierunków studiów prowadzonych na tym uniwersytecie, co miało umożliwić lepsze zapoznanie się z potrzebami studentów i pracowników i tym samym zapewnić większą satysfakcję w ich zaspokajaniu.

PREZENTACJE POSTEROWE, WIZYTY W BIBLIOTEKACH, NAGRODY

Podczas Kongresu przedstawiono 150 posterów. Za najlepszy uznano poster zatytułowany *Library as an open living lab environment – user's eyes in developing Laurea Library* prezentowany przez Kaise Puttonen i Satu Hyökki z Finlandii.

Tradycyjnie już umożliwiono uczestnikom kongresu zapoznanie się z bibliotekami w kraju zarówno w San Juan, w różnych jego dzielnicach, jak również w innych częściach wyspy, np. Bayamón. Były to biblioteki szkolne (m.in. St. Jon's School Library Media Center; Commonwealth/Parkville School Library Media Centres w Guaynabo), biblioteki publiczne (Dr Pilar Barbosa Bayamón Municipal Library), uniwersyteckie (Madre Maria Teresa Guevara Library, University of the Sacred Heart; The Universidad del Este Library, w Rio Piedras; Universidad Metropolitana Library), specjalne (Library Services for Handicapped People w Rio Piedras; Supreme Court of Puerto Rico Library) czy National Library of Puerto Rico.

Tegoroczną nagrodę Access to Learning Award Fundacji Billa i Melindy Gatesów przyznano Arid Lands Information Network (ALIN) wschodnio-afrykańskiej organizacji, która zapewnia dostęp do wiedzy i informacji mieszkańcom Kenii, Ugandy i Tanzanii. Członkowie tych społeczności otrzymują dostęp do informacji poprawiających jakość ich życia za pośrednictwem ALIN's Knowledge Centers. Microsoft, partner Fundacji w jej wysiłkach na rzecz pomocy bibliotekom publicznym w zapewnianiu ludności dostępu do nowych technologii i umiejętności, dostarczy ALIN także kwotę ponad 270 tys. dolarów amerykańskich przeznaczoną na sprzęt, oprogramowanie i programy szkoleniowe.

Kryzys finansowy, który dotyka biblioteki, wpływa także na zainteresowanie udziałem w corocznych kongresach IFLA. W tym roku uczestniczyło w nim około 2500 osób, a więc znacznie mniej niż w latach ubiegłych. Zmniejszyła się także liczba wystawców, którzy w Porto Rico zorganizowali 74 stoiska.

Obowiązki nowej przewodniczącej IFLA na lata 2011-2013 przejęła Ingrid Parent z University of British Columbia w Vancouver, w Kanadzie. Temat przewodni jej prezydencji to: *Libraries – a force for change*. Prezydentem-elektem została Sinikka Sipilä z Fińskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy.

Fiński Komitet Narodowy zaprosił do udziału w następnym kongresie, który odbędzie się w Helsinkach w sierpniu 2012 r.

Elżbieta Barbara Zybert
Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytet Warszawski

**„ZNACZENIE ALFABETYZACJI INFORMACYJNEJ
DLA LUDNOŚCI WIELOKULTUROWEJ: POTRZEBY, STRATEGIE,
PROGRAMY I ROLA BIBLIOTEK” ORAZ „DOSTĘP I INNOWACJA:
DOSTARCZANIE INFORMACJI WSZYSTKIM”**

Sprawozdanie z 94. i 164. Sesji 77. Konferencji Generalnej IFLA¹
(San Juan, Porto Rico, 13-18 września 2011 r.)

Spośród ponad stu sesji, które złożyły się na 77. Konferencję Generalną IFLA pod hasłem „Biblioteki poza bibliotekami: integracja, innowacja i informacja dla wszystkich” na szczególną uwagę zasługują dwie: sesja poświęcona znaczeniu edukacji informacyjnej dla ludności wielokulturowej oraz sesja, której tematem był powszechny dostęp do informacji.

**ZNACZENIE ALFABETYZACJI INFORMACYJNEJ DLA LUDNOŚCI
WIELOKULTUROWEJ: POTRZEBY, STRATEGIE, PROGRAMY I ROLA
BIBLIOTEK**

„Znaczenie alfabetyzacji informacyjnej dla ludności wielokulturowej: potrzeby, strategie, programy i rola bibliotek” to temat 94. sesji zorganizowanej przez: Information Literacy Section, Library Services for Multicultural Population Section oraz Special Interest Group on Indigenous Matters.

Mówiąc o ludności multikulturowej, mamy na myśli autochtonów lub emigrantów, wpływających na wielokulturowość danego kraju. Przed bibliotekarzami stoi wyzwanie sprostania potrzebom tych grup społecznych, której członkowie są lub mogą być użytkownikami bibliotek. Kompetencje informacyjne pomagają wyeliminować wykluczenie społeczne, co jest szczególnie ważne dla nowo przybyłych emigrantów.

Ogólne przesłanie, jakie można było wyczytać z ośmiu referatów wygłoszonych podczas wspomnianej sesji dotyczyło edukacji w zakresie kompetencji informacyjnych w kontekście wielokulturowości. Notabene, w 2009 r. IFLA wraz z UNESCO ogłosiła *Manifest o bibliotece wielokulturowej*, który został przetłumaczony i zarekomendowany przez SBP także do stosowania w polskich bibliotekach².

Loriene Roy, Wirginia Leuhsen i Spencer Lilley w wystąpieniu *Indigenous cultural models in information literacy delivery including programmes for Mori and Pasifika Students at New Zealand Universities* przedstawili podejście do użytkownika biblioteki oparte na znajomości kultury i zachowań ludności autochtonicznej. Referenci pochodzący ze Stanów Zjednoczonych i Nowej Zelandii przekonywali, że zgłębienie zagadnień dotyczących wpływu konkretnej kultury na sposób przyswajania wiedzy może pomóc w przygotowaniu szkoleń i lepiej dostosować je do potrzeb tej grupy użytkowników. Ich zdaniem bibliotekarza pracującego w środowisku mniejszości kulturowej powinny cechować: świadomość i zrozumienie inności użytkowników. W części referatu dotyczącej Indian postulowano wprowadzenie do kursów *information literacy* wartości i sposobów postępowania przestrzeganych przez ludność autochtoniczną. Żeby je wprowadzić do programów szkoleń, najpierw trzeba je poznać i zrozumieć. Ich znajomość pozwoliłaby bibliotekom lepiej odpowiadać na potrzeby ludności autochtonicznej, a studentom z tej grupy łatwiej przyswajać wiedzę i odnosić sukcesy w nauce. Podkreślano, że biblioteki często prowadzą tzw. zachodnią edukację (ang. *western pedagogy*),

¹ Sprawozdanie z obrad całego Kongresu i 77. Konferencji Generalnej IFLA autorstwa E. B. Zybert w tym zeszycie „Przeglądu Bibliotecznego” na s. 529-538.

² *Manifest* został zamieszczony w portalu SBP pod adresem: <http://www.sbp.pl/repository/dokumenty/manifest-unesco-wielokulturowe.pdf>.

która jest zbyt przytłaczająca dla większości autochtonów. Dlatego dobrze byłoby, gdyby bibliotekarze planowali szkolenia w zgodzie ze stylem życia ludności autochtonicznej. Ciekawym elementem było zestawienie elementów filozofii Indian Navaho (ang. *Navajo*) ze standardami *information literacy*, opracowanymi przez Association of College and Research Libraries (ACRL). Potomkowie Indian preferują wizualny, a nie werbalny sposób uczenia się, dlatego autorzy wystąpienia postulowali, by biblioteki do szkoleń włączały więcej materiałów audiowizualnych.

Równie ciekawa była wypowiedź poświęcona ludności autochtonicznej, zamieszkującej Nową Zelandię. Maorysi (ang. *Mori*) stanowią 15% ludności tego kraju, a więc pokaźną liczbę potencjalnych użytkowników bibliotek. Tymczasem w literaturze porusza się głównie zagadnienie nieuczęszczania przez nich do bibliotek, niewiele jest natomiast publikacji poświęconych potrzebom i zachowaniom informacyjnym Maorysów. Ich świadomość przyczyniłaby się do zwiększenia wykorzystywania przez nich zasobów bibliotecznych, a co z tym się łączy przyczynić się do ich lepszego wykształcenia. Jednym z czynników, który mógłby pomóc rozwiązać tę kwestię jest zatrudnienie Maorysów jako bibliotekarzy i zmniejszenie tym samym ich lęku przed biblioteką (ang. *library anxiety*). Biblioteka Uniwersytetu Massem stworzyła „grupę łącznikową” (ang. *liaison team*) złożoną z bibliotekarzy maoryskiego pochodzenia. Mają oni za zadanie wspierać studentów w procesie dydaktycznym. Największy nacisk kładziony jest na programy edukacji informacyjnej (ang. *information literacy*), są one jednak o wiele bardziej sponzorowane – bibliotekarze nie tylko szkolą, ale także towarzyszą studentom na przykład podczas spotkań z nowymi wykładowcami. Część szkoleń ma mniej oficjalny charakter i organizowana jest poza uczelnią.

Rarámuris, ludności autochtonicznej zamieszkującej południowo-wschodnią część stanu Chihuahua w Meksyku, dotyczył referat Javiera Targano, Patricii Murguñi i Jesúsua Lau (*Indigenous Rarámuris as university students: challenges for information literacy*). W Meksyku autochtoni nadal są obywatelami gorszej kategorii. Jednym z przejawów dyskryminacji jest utrudnianie im dostępu do szkolnictwa wyższego. Dlatego od 2010 r. Autonomiczny Uniwersytet Chihuahua (UACH) wprowadził program wspierający studentów autochtonicznych, głównie z grupy Rarámuris. Program ten ma pomóc jej członkom w dostaniu się na uczelnię, a co z tym się łączy wpłynąć na wzrost liczby ludności autochtonicznej z wyższym wykształceniem. Bibliotekarze z UACH zauważyli, że pominięto w nim zagadnienia związane z edukacją informacyjną, która, według nich, odgrywa istotną rolę w akademickiej integracji. Po znajomości zinstytucjonalizowanego środowiska uczelni to właśnie umiejętność przeszukiwania, oceny i wykorzystania zasobów przez nią oferowanych odgrywa ważką rolę w zdobywaniu wykształcenia. W związku z tym do wspomnianego programu zaczęto wprowadzać elementy *information literacy*, dostosowane do potrzeb i zachowania informacyjnego autochtonów. Cel zostanie uznany za zrealizowany, kiedy kompetencje informacyjne studentów autochtonicznych osiągną taki poziom, że nie trzeba będzie organizować dla nich osobnych szkoleń, a oni sami będą mogli brać udział w zajęciach skierowanych do wszystkich studentów.

Innego wymiaru *information literacy* dotyczyło wystąpienie Denice Adkins i Brooke Shannon z University of Missouri (*Information literacy as Two-Way Street*). Autorki przekonywały, że oprócz „akademickiej” edukacji informacyjnej, jest jeszcze inna – „życiowa”, którą wykorzystuje się codziennie. Referentki określiły ją mianem „praktyki informacyjnej” (ang. *information practice*). Jest to sposób, w jaki pewne grupy społeczne rozumieją, wartościują i przekazują informację innym. Z tej perspektywy *information literacy* można postrzegać jako sposób uczenia się, jak członkowie pewnych grup, funkcjonujących w określonym środowisku wykonują pewne czynności czy kreują wiedzę. Innymi słowy to uczenie się, jak reagować na informację w sposób uznany przez daną społeczność za słuszny. Swoją tezę referentki poparły wynikami badania przeprowadzonego w Kansas City (Stany Zjednoczone), zamieszkiwanym w większości przez Latynosów,

oraz w Kenii. Jeszcze inne zagadnienie związane z wielokulturowością i problemem społecznego włączenia w życie określonej społeczności przedstawiły Serap Kurbanoglu i Esin Sultan Oguz z Uniwersytetu Hacettepe w Turcji. W wystąpieniu zatytułowanym *Strengthening social inclusion in multicultural societies through information literacy* przybliżyły wyniki badań przeprowadzonych w tureckiej miejscowości Didim, której 90% emigrantów stanowią Brytyjczycy w wieku średnim i emerytalnym. Osiedli się w Turcji, aby spędzić starość w ciepłym klimacie i skorzystać z niskich kosztów utrzymania. Nie mamy więc tu do czynienia z przykładem emigracji zarobkowej. Ale i ten typ emigrantów ma problemy ze społecznym włączeniem, głównie z powodu niezajomości języka tureckiego. Wyzwaniem dla biblioteki publicznej w Didim jest dostosowanie jej zasobów do potrzeb anglojęzycznej społeczności. Brytyjczycy posiadają niezbędne umiejętności informatyczne i kompetencje informacyjne, ale na nic się one zdają, kiedy informacje dotyczące spraw lokalnych są publikowane w Internecie w języku tureckim. Większość angielskich respondentów zadeklarowała chęć wyszukiwania informacji dotyczących szeroko pojętej opieki zdrowotnej. Biblioteka w Didim mogłaby zatem zacząć od opracowania lokalnego serwisu poświęconego usługom medycznym w języku angielskim oraz przygotowania szkoleń na temat wyszukiwania informacji na powyższy temat.

Z innymi problemami muszą radzić sobie biblioteki bułgarskie. Evgenia Rusinowa i Georgeta Nazarska z Uniwersytetu w Sofii (*Information literacy in a multicultural society: the role of libraries in present Bulgaria*) przedstawiły dzisiejszą Bułgarię jako kraj wieloetniczny, dążący do wypracowania strategii społecznej integracji wszystkich grup. Od czasu wstąpienia Bułgarii do Unii Europejskiej nowym zjawiskiem jest emigracja ze Środkowego Wschodu, Centralnej Azji i Afryki. Emigranci postrzegają Bułgarię jako kraj tranzytowy. Z kolei mniejszości narodowe, zamieszkujące tu od dawna stanowią 1/4 populacji. Główne grupy etniczne to: Turcy, Romowie, Ormianie, Żydzi, Rosjanie oraz Wołochowie (pochodzący z rumuńskiej Wołoszczyzny). Od upadku komunizmu mogą oni na nowo zakładać stowarzyszenia kulturalne i prowadzić działalność wydawniczą czy biblioteczną. Dzieci mogą fakultatywnie uczyć się języka narodowego w szkołach, do których uczęszczają. Mniejszości różnią się od siebie, każda z nich ma swoje instytucje kulturalne i biblioteki. Najmniej wykształceni są Romowie, kończący zazwyczaj edukację na szkole podstawowej. To na nich skupione są największe wysiłki, przede wszystkim chodzi o wyrwanie najmłodszych z gett i zapewnienie im nauki w zwykłej szkole podstawowej. W tej chwili znaczna liczba romskich dzieci uczęszcza do szkół specjalnych o niskim poziomie nauczania, często zupełnie niesłusznie. W Bułgarii biblioteki publiczne współpracują z mniejszościami. Powstają programy „alfabetyzacji”. Rola bibliotek jest bardzo ważna, starają się one tak kształtować swoje kolekcje, aby odpowiadały one potrzebom użytkowników. Niestety, wciąż brak odgórnych programów, co ogranicza wprowadzenie ogólnokrajowych projektów. W referacie przedstawiono zarys jednego z nich, mającego za zadanie wykształcenie kompetencji informacyjnych u przedstawicieli mniejszości narodowych. Biblioteki mają w tym procesie istotne zadanie do wykonania. Sugerowane jest partnerstwo publiczno-prywatne i współpraca z organizacjami pozarządowymi.

Głosem „lokalnym” podczas tej sesji było wystąpienie Snejkanki Penkovej i Lourdes Cádiz z University of Puerto Rico (*Creating learning commons: a study of University of Puerto Rico, Rio Piedras Campus experience of information literacy competencies integration into the university curriculum*). Uniwersytet ten jest najbardziej prestiżową uczelnią na wyspie. Posiada jedenaście kampusów i dziesięć bibliotek wydziałowych (dziedzinowych). *Information literacy* uwzględniono w programie kształcenia (tzw. *curriculum*) i w planie strategicznym uczelni. Program edukacji informacyjnej realizowano zarówno wśród studentów, jak i wykładowców, często mylących kompetencje informatyczne z informacyjnymi. Wysiłku wymagało wytłumaczenie różnic w tym zakresie i przeszkolenie kadry akademickiej. Nie wszyscy zdawali sobie sprawę z wagi tychże

umiejętności, na przykład duża liczba wykładowców niedostatecznie orientowała się w zasobach informacyjnych uczelni. Najważniejsze było przekonanie władz, że edukacja informacyjna nie może być projektem samej biblioteki, ale całego uniwersytetu. Program *information literacy* na Uniwersytecie Puerto Rico nie zawiera elementów skierowanych do społeczności multikulturowej, jest taki sam dla wszystkich studentów.

Milly C. Lugo z Santa Ana Public Library zaprezentowała program mający na celu nakłonienie Latynosów do korzystania z usług bibliotecznych (*Ustedy Su Biblioteca [you and your library]: an information literacy program for adult ESL Students*). 76% mieszkańców Santa Ana (Kalifornia) stanowią Latynosi, głównie z Meksyku i Południowej Ameryki. Ponad 79% populacji mówi w domu w języku innym niż angielski. Wielu emigrantów nigdy nie miało kontaktu z biblioteką lub kontakt ten był ograniczony. Nieprawdziwe informacje na temat bibliotek i usług przez nie świadczonych, przekazywane we wspólnotach, powodują, że bardzo mało Latynosów z nich korzysta. Zjawisko to określa się terminem „nieznajomości biblioteki” (ang. *library ignorance*) czy wspomnianego już „lęku przed biblioteką”. W Santa Ana biblioteka publiczna porozumiała się z centrum realizującym program English as the Second Language (ESL). Obydwie placówki prowadzą wspólne szkolenia. Latynosi angielskie słowo „biblioteka” (*library*) kojarzyli z hiszpańskim „księgarnia” (*librería*), byli przekonani, że za usługi biblioteczne należy płacić. Problemem okazało się wyszukiwanie książek w OPAC-u, jako że duża część populacji w ogóle nie korzysta z komputerów. Sukces zapewniły: bezpłatne usługi oraz dyskrecja – nielegalni emigranci także mieli możliwość zapisania się do biblioteki. Podczas kursów z zakresu edukacji informacyjnej przybliżono emigrantom bibliotekę jako miejsce, w którym mogą rozwijać się intelektualnie. Kształcenie emigrantów to istotne zadanie, ponieważ, jak słusznie zauważyła autorka, emigracja była i jest podstawowym czynnikiem decydującym o rozwoju Stanów Zjednoczonych.

W podobnym tonie wypowiadał się Torda Hoivik z Oslo University College (*Digital training supports the social integration of immigrants in Norway*). Obecnie blisko pięćmilionową Norwegię zamieszkuje 11% emigrantów. Dla porównania, w latach 60. XX w. stanowili oni mniej niż 2%. Do największych grup emigrantów w Norwegii zalicza się: Polaków, Pakistańczyków, Szwedów, Irakijczyków, Somalijczyków i Wietnamczyków. Narodowe badania statystyczne pokazały, że prawie połowa emigrantów nie korzysta ze sprzętu komputerowego (Polacy wypadli w badaniach najlepiej, 79% polskich respondentów odpowiedziało, że korzysta z komputera). T. Hoivik zaprezentował projekt VOLARE, wprowadzony w Drammen, drugim co do wielkości mieście z największym odsetkiem emigrantów. Zadaniem bibliotek jest sprostać codziennym potrzebom emigrantów. Osoby, zagrożone „cyfrową marginalizacją” (ang. *digital marginalization*), a więc niepotrafiące korzystać z komputerów, nie mogą załatwić najprostszych spraw w urzędach lub bankach, mają ograniczony kontakt z krewnymi w rodzinnym kraju. Brak tzw. cyfrowej alfabetyzacji (ang. *digital literacy*) to bariera w integracji kulturowej i społecznej. W programie VOLARE skoncentrowano się na zaangażowaniu bibliotek publicznych w podnoszenie umiejętności informatycznych wśród osób dorosłych. Program postanowiono zrealizować w bibliotekach, gdyż emigranci w Norwegii są ich częstymi użytkownikami, częstszymi niż rdzenni Norwegowie.

DOSTĘP I INNOWACJA: DOSTACZANIE INFORMACJI WSZYSTKIM

„Dostęp i innowacja: dostarczanie informacji wszystkim” to z kolei hasło obrad 164. sesji zorganizowanej przez Serials and Other Continuing Resources Section.

Badania przeprowadzone w 2009 r. pokazały, że tylko niewiele ponad 20% publikacji naukowych jest dostępne w Open Accessie. Oznacza to, że niemal 80%

informacji niezbędnych do prowadzenia badań znajduje się w źródłach wymagających płatnej prenumeraty. Jak w takim razie kraje, którym brak środków na kosztowne subskrypcje, mogą się rozwijać? Pojawia się też pytanie, dzięki jakim środkom biblioteki krajów rozwiniętych mogą zapewnić ciągłość prenumerowanych zasobów?

W państwach biedniejszych inicjatywy takie, jak eIFL czy Research4Life to często jedyna możliwość dostępu do światowej literatury. Ostatnio jednak niektórzy wydawcy wycofują się z bezpłatnego udostępniania publikacji i wprowadzają płatne subskrypcje. Co prawda oferują niskie ceny, mimo to wielu bibliotek nie stać na tego typu wydatki. W efekcie tracą dostęp do cennych źródeł.

Kimberly Parker (*Research4Life: bringing academic and professional peer-reviewed content to developing countries through public-private partnership*) przedstawiła inicjatywę Research4Life, której celem jest udostępnianie krajom najbiedniejszej literatury naukowej z zakresu rolnictwa (program AGORA), zdrowia (HINARI) i ochrony środowiska (OARE): (bezpłatnie lub na bardzo korzystnych warunkach finansowych). Dla bibliotek tych krajów, nierzadko posiadających skromne i nieaktualne zasoby, to szansa na rozbudowanie kolekcji odpowiadającej potrzebom użytkowników. W 2010 r. przeprowadzono wśród nich badanie w celu sprawdzenia, w jakim stopniu wykorzystywane są bazy publikacji i określenia ewentualnych przeszkód związanych z ich użytkowaniem. Okazało się, że zaledwie 30% respondentów było świadomych istnienia projektu Research4Life. 62% społeczności akademickiej nie wiedziało, że ma dostęp do bezpłatnych publikacji. Wśród przeszkód technicznych wymieniono: niewystarczającą liczbę sprzętu komputerowego, ograniczenie w dostępie do Internetu, wolne połączenie uniemożliwiające ładowanie artykułów oraz przerwy w dostawie prądu. Niska świadomość istnienia Research4Life wydaje się wynikać z jego niedostatecznej promocji. Biblioteki otrzymują dostęp do publikacji (bezpłatny lub za niewielką opłatą), ale nie informują o tym swoich użytkowników. Zdefiniowano także potrzebę zintensyfikowania kursów z zakresu *information literacy*. Ponadto biblioteki powinny zwiększyć swoje zainteresowanie kontaktami z użytkownikami, zmienić architekturę interfejsów (ocenianych jako „trudne w użytkowaniu”) czy wpłynąć na politykę dostępu do publikacji wydawców dla niektórych krajów.

Jean-Christophe Peyssard z Francji (*Freemium: developing a sustainable library-centered economic model for open access*) zaprezentował francuski portal Open Edition Freemium, w skład którego wchodzi trzy platformy oferujące na *open accessowych* zasadach zasoby z zakresu nauk humanistycznych i społecznych (wciąż rzadkość wśród zbiorów elektronicznych): Revues.org, Calenda oraz Hypotheses.com. Revues.org to zbiór 143 czasopism oraz e-książek, w sumie ponad 50 tysięcy pełnych tekstów. Calenda zawiera wykaz wydarzeń naukowych z Francji i świata. Hypotheses jest platformą z wyselekcjonowanymi blogami naukowymi (ponad 200). O włączeniu bloga decyduje komitet naukowy. Blogi mają numer ISSN. Open Edition Freemium oferuje nowy model subskrypcji: część zasobów jest bezpłatna, zaś część trzeba wносить opłaty (tzw. pakiet Premium, co oznacza np. dostęp do plików w formacie PDF i EPUB). W ramach płatnej subskrypcji użytkownicy otrzymują dostęp do dodatkowych usług, takich jak: eksport rekordów w formacie MARC, szkolenia czy wsparcie techniczne. Koszt dostępu do Open Edition Freemium zależy od FTE³ instytucji.

W referacie *Unbundling the big deal with Patron Driver Acquisition of eJournals* Maureen Wicher i Tian Xiao Zhang z St. John's University (New York, USA) odniosły się do doświadczeń ich macierzystej biblioteki, która postanowiła zrezygnować z subskrypcji czasopism kupowanych w ramach tzw. *big deals* (umowy z największymi wydawcami i dostawcami e-zasobów) na rzecz kupowania dostępu do poszczególnych artykułów. *Big deals* pochłaniały ponad połowę budżetu biblio-

³ Full-Time Equivalent: algorytm wyliczania liczby potencjalnych użytkowników baz na podstawie liczby studentów, pracowników, doktorantów i 1/2 studentów zaocznych i innych pracowników.

teki. Tymczasem to artykuły, a nie całe czasopismo, są podstawowym elementem badań naukowych. Ciekawym rozwiązaniem wydaje się być zastosowanie urządzeń typu Patron Driver Acquisition (PDA), znane również jako Pay Per View, czy tokenów. Wiosną 2011 r. Uniwersytet St. John's (FTE tego uniwersytetu to 15 tys. dolarów amerykańskich) kupił 1005 tokenów od wydawnictwa Wiley-Blackwell. Cena jednego waha się od 12 do 33 dolarów amerykańskich. Trzeba było podjąć decyzję, kto może je wykorzystywać, dlatego wprowadzono kontrolę na poziomie IP. Aby użytkownicy mogli przeszukiwać czasopisma i wybierać potrzebne artykuły, wykorzystano narzędzie Serials Solution. Okazało się, że dla użytkowników nie ma znaczenia, czy do danych treści mają dostęp za pomocą tokena, czy stałej prenumeraty. 1005 tokenów zostało wykorzystanych w ciągu 23 dni, pobrano wtedy artykuły z 304 czasopism. Przy okazji zaobserwowano pozytywne i negatywne zjawiska towarzyszące pobieraniu artykułów. Pozytywne: ponad połowa zakupionych artykułów pochodziła z czasopism, których dotychczas nieprenumerowano; część tokenów wykorzystano do pobrania artykułów objętych rocznym embargiem w przypadku tradycyjnej prenumeraty; część wykorzystano do pobrania artykułów archiwalnych, niedostępnych w dotychczasowej prenumeracie. Negatywne: zaobserwowano, że 413 tokenów użyto do pobrania artykułów, które występowały także w bazach innych niż Wiley-Blackwell. Okazało się też, że są użytkownicy, którzy regularnie ściągają całą zawartość czasopisma, a nie pojedyncze artykuły; z powodu jedynie 24-godzinnego dostępu do zakupionego artykułu niektóre z nich były kupowane kilkakrotnie. Po sukcesie wiosennego eksperymentu Uniwersytet St. John's zdecydował się na redukcję prenumeraty. Z dotychczas prenumerowanych 2455 tytułów pozostało 40 najczęściej wykorzystywanych. Zaoszczędzono w ten sposób 40% budżetu. W referacie przywołano przykład wydawnictwa Wiley-Blackwell, ale również wydawcy, tacy jak: Elsevier, MIT, Sage, Oxford oraz British Library rozważają wprowadzenie PDA do swojej oferty.

Martin Belcher, Peter Burnett, Sara Gwynn omówili działalność *International Network for the Availability of Scientific Publications (INASP)*. INASP powstał w 1992 r. jako organizacja stawiająca sobie za cel pomoc krajom rozwijającym się w dostępie do zasobów wiedzy, nowych technologii oraz tworzeniu krajowych i międzynarodowych sieci współpracy. To kolejna inicjatywa w rodzaju znanego w Polsce eIFL czy omawianego wcześniej Research4Life. W 2005 r. INASP zainicjował Programme for Enhancement of Research Information (PERii), finansowany przez rządy Danii, Norwegii, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Program skupia się na pomocy dwudziestu dwóm krajom z Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej, polegającej na: organizacji korzystnego finansowo dostępu do światowej literatury naukowej, publikowaniu wyników badań, rozwijaniu bibliotek cyfrowych, przekonywaniu decydentów o słuszności i wadze badań naukowych, doradztwie w zakresie prawa autorskiego. Te działania angażują naukowców, bibliotekarzy, wydawców oraz specjalistów IT. Podkreślono ważną rolę kompetencji informacyjnych, które powinien posiadać każdy naukowiec, a które powinny kształcić biblioteki.

W tegorocznym Kongresie uczestniczyło około 2500 osób. W obu przedstawionych sesjach około stu. Pełne wersje referatów ze wszystkich sesji pod adresem <http://conference.ifla.org/ifla77>.

Zuzanna Wiorogórska
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

Tekst wpłynął do Redakcji 10 października 2011 r.

„CLASSIFICATION AND ONTOLOGY: FORMAL APPROACHES AND ACCESS TO KNOWLEDGE”

Międzynarodowa Konferencja Naukowa
(Haga, 19-20 września 2011 r.)

W dniach 19-20 września 2011 r. w gmachu Biblioteki Narodowej w Hadze odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Classification and Ontology: Formal Approaches and Access to Knowledge”, zorganizowana przez Konsorcjum UKD (UDC Consortium) i Bibliotekę Narodową Holandii – Koninklijke Bibliotheek. Była to trzecia konferencja zorganizowana przez UDC Consortium. Jej celem było zaprezentowanie aktualnego stanu badań poświęconych tematyce klasyfikacji i ontologii. W konferencji udział wzięli przedstawiciele uczelni, ośrodków informacji i bibliotek dwudziestu dwóch krajów europejskich i sześciu krajów pozaeuropejskich. Razem 142 osoby.

Pierwszy wykład, wprowadzający w problematykę pierwszego dnia obrad, zatytułowany *On being the same* wygłosił Patrick Hayes (Institute for Human and Machine Cognition, USA). W kontekście budowy Semantycznego Webu omówił kwestie dostępu do umieszczonej w Internecie informacji i łączenia danych (tzw. *linked data*). Zwrócił uwagę, iż wyrażenia zawarte w tekstach opublikowanych w Internecie są przez różnych autorów używane często w różnych, choć bliskich sobie znaczeniach. Są wśród nich również wyrażenia wieloznaczne i synonimy. Odrębny problem stanowią tzw. pomyłkowe użycia wyrażen, które ludzie potrafią intuicyjnie czy na podstawie domysłów korygować, ale których prawidłowa interpretacja maszynowa stanowi poważny problem. W semantycznej interpretacji zasobów sieci zapisanej w logicznej notacji trójargumentowych relacji przyjmuje się, że jednostki znaczące powinny być niepowtarzalne i niedwuznaczne (wyraziste). Rozróżnienie znaczenia wyrażen wieloznacznych dokonuje się poprzez ustalenie ich kontekstu znaczeniowego. Autor wystąpienia zwrócił uwagę, że prawidłowa automatyczna identyfikacja semantyki zasobów informacyjnych wymaga użycia złożonych systemów współczesnej logiki, takich jak np. logiki modalne, które umożliwiają formalny opis interpretacji znaczenia niewyraźnego wprost, opartej na identyfikacji struktury tematyczno-rematycznej i szerokiego kontekstu wypowiedzi.

Konferencję podzielono na siedem sesji tematycznych. W sesji pierwszej pod tytułem *The role of classification and ontology on the Web* podjęto ogólne rozważania na temat organizacji wiedzy w Sieci. W referacie *The concepts of knowledge organization systems as hubs in the Web of data* Thomas Baker (DCMI, USA) wprowadził w pojawiającą się w wielu wystąpieniach tematykę budowania systemów organizacji wiedzy. Przywołany Simple Knowledge Organization System (SKOS) to wspólny model dla opisu systemów organizacji wiedzy i formalny sposób opisu języków informacyjno-wyszukiwawczych, jak również sieciowych systemów organizacji wiedzy i taksonomii, umożliwiający ich współdziałanie. SKOS zapewnia standardowy sposób reprezentowania systemów organizacji wiedzy (tezaursów, systemów klasyfikacji, taksonomii, języków haseł przedmiotowych i innego rodzaju kontrolowanego słownictwa) za pomocą Resource Description Framework (RDF). W zmieniającym się środowisku komputerowym mamy do czynienia z kombinacją narzędzi i danych oraz standardów tworzenia i przesyłania stron WWW, ustanowionych przez World Wide Web Consortium (W3C). W prezentacji odwołano się do przykładu użycia tych narzędzi w bazie bibliograficznej rolnictwa International System for Agricultural Science and Technology (AGRIS). Kolejnym przytoczonym przykładem była DBpedia, stanowiąca część projektu „Linked data”. DBpedia, czyli Wikipedia w wersji ustrukturyzowanej i opisanej standaryzowanymi metadanymi, jest projektem, którego celem jest przekształcenie „zwykłego tekstu” z baz danych Wikipedii rozumianego tylko i wyłącznie przez człowieka, w bazę wiedzy czytelną maszynowo.

W kolejnym referacie zatytułowanym *Issues in publishing and aligning Web vocabularies* Guus Schreiber (VU University Amsterdam, Holandia) zwrócił uwagę na bogactwo wiedzy zebranej przez ekspertów w różnych typach systemów organizacji wiedzy i potrzebę jej wykorzystania do organizowania dostępu do zasobów wiedzy opublikowanej w Internecie. W tym kontekście poddał analizie metody publikowania w Internecie słowników różnych typów systemów organizacji wiedzy, takich jak tezaury, wykazy haseł przedmiotowych, klasyfikacje.

W prezentacji *Classification, collaboration and the Web of data* Dan Brickley (VU University Amsterdam, Holandia), jak jego poprzednicy, nawiązał do możliwości stosowania modelu SKOS i działań W3C. Przedmiotem rozważań uczynił semantyczną sieć WWW, czyli projekt Semantycznego Webu. W ramach tego projektu tworzone i rozpowszechniane są standardy opisywania treści w Internecie w sposób, które mają umożliwić systemom komputerowym (np. tzw. agentom) semantyczne przetwarzanie informacji, tj. przetwarzanie zasobów informacyjnych na podstawie identyfikacji zawartych w nich treści. Do standardów Semantycznego Webu należą m.in. Web Ontology Language (OWL) oraz Resource Description Framework (RDF). RDF jest językiem, w którym tworzy się czytelny dla komputerów opis zasobów informacyjnych identyfikujący zależności semantyczne zachodzące między ich elementami. OWL jest rozszerzeniem RDF, które służy do budowy ontologii, czyli zapisanych formalnie struktur systemów pojęciowych umożliwiających tworzenie czytelnych dla komputerów opisów semantycznej zawartości zasobów informacyjnych.

Sesja druga pt. *Classifications and ontologies on their own terms* odnosiła się do wymienionych w tytule zagadnień ontologii i klasyfikacji. W referacie *Approaches to providing context in knowledge representation structures* Barbara H. Kwaśnik (Syracuse University, USA) opisała zagadnienia konceptualizacji i kontekstualizacji. Na przykładzie zmian w nazewnictwie i w zakresie kierunków kształcenia, ich postępującej interdyscyplinarności na Syracuse University oraz kontekstu znaczeniowego wyrażenia „living together” w Klasyfikacji Dziesiątej Deweya, w Klasyfikacji Biblioteki Kongresu oraz Języku Haseł Przedmiotowych Biblioteki Kongresu opisała mechanizm definiowania pojęć w zależności od ich otoczenia semantycznego. Podkreśliła wagę precyzowania pojęć, ich jednoznacznego definiowania. Jednocześnie wykazała, że definiowanie abstrakcyjnych pojęć nie jest możliwe bez umieszczenia ich w szerszym kontekście. Pojęcia nie będące ostrymi, wyrazistymi muszą być odczytywane w otoczeniu semantycznym. W tradycyjnych językach informacyjno-wyszukiwawczych wiedza jest organizowana w sposób niewystarczający do uchwycenia jej różnorodności i zmienności, a przyjęte założenia ogólne w pewien sposób ograniczają możliwości wyrażenia treści. Interesującym rozwiązaniem jest zatem tworzenie ontologii.

Richard Smiraglia (University of Wisconsin, USA), Charles van den Heuvel (Huygens Institute ING, KNAW, Holandia) i Thomas M. Dousa (University of Illinois at Urbana-Champaign, USA) w referacie *Interactions between elementary structures in universes of knowledge* podkreślili, że z organizacją wiedzy wiąże się przejście od „wszechświata wiedzy” do „wszechświata pojęć”. Na przykładzie Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej (UKD) wskazali interakcje zachodzące pomiędzy tą klasyfikacją a innymi podziałami wiedzy. Zwrócili uwagę, że pierwotnym pomysłem P. Otleta było zbudowanie fasetowej klasyfikacji wiedzy. Rozwijając i przekształcając Klasyfikację Dziesiątą Deweya w klasyfikację częściowo fasetową P. Otlet stworzył UKD, w której strukturze wyodrębnione są różne kategorie ontologiczne pojęć szczegółowych, składające się na tematy dokumentów. Są to poddziały wspólne z kreską: -02 Własności; -03 Materiały; -04 Relacje; -05 Osoby Metody. Działania; oraz poddziały (1/9) Miejsca i „0/9” Czasu.

Emad Khazraee i Xia Lin (Drexel University, USA) w referacie *Demystifying ontology* przeszli od ewolucji pojęcia ontologii od pierwotnego rozumienia terminu „ontologia w sensie nazwy dyscypliny filozoficznej do współczesnych koncepcji ontologii w naukach informacyjnych i komputerowych, w których najczęściej ro-

zumie się je jako formalny opis pojęć w wybranej dziedzinie, stanowiący podstawę do budowy formalnego zapisu treści zawartych w zasobach informacji i wiedzy. Ontologia w uogólnionym sensie systemowym zajmuje się opisywaniem „tego co jest” lub „może być” w danej dziedzinie. Ontologia opisuje istniejące podmioty i pojęcia w domenie wraz z podaniem właściwości każdego z pojęć, czyli atrybutów. Ontologia wraz ze zbiorem indywidualnych wystąpień dla każdego z pojęć składa się na bazę wiedzy.

Sesja trzecia, zatytułowana *Classification meets the Web*, dotyczyła interoperacyjności i integracji systemów organizacji wiedzy w ogólnosiwiatowej sieci. W referacie *Interoperability of knowledge organization systems with and through ontologies* Daniel Kless, Simon Milton i Edmund Kazmierczak (University of Melbourne, Australia) oraz Jutta Lindenthal (Information Consultant, Lübeck, Niemcy) w centrum rozważań umieścili współdziałanie systemów organizacji wiedzy z ontologiami. Ich interoperacyjność pozwala na wymianę danych o określonej strukturze i wzajemne wykorzystywanie tych danych. Zwrócono uwagę na możliwość wykorzystania metod budowy ontologii do tworzenia różnych systemów organizacji wiedzy. Kluczowym narzędziem w tym kontekście jest język OWL. Zasady współpracy pomiędzy ontologiami i innymi systemami organizacji wiedzy przedstawione zostały w międzynarodowym standardzie budowy tezaurusów i innych systemów organizacji wiedzy (schematów klasyfikacyjnych, taksonomii, sieci semantycznych), tj. normie ISO 25964: *Thesauri and interoperability with other vocabularies*.

Vincenzo Maltese i Feroz Farazi (University of Trento, Włochy) w referacie *Towards the integration of knowledge organization systems with the linked data cloud* skupili uwagę na możliwościach zintegrowania danych udostępnianych w Internecie. Odnieśli się do kwestii stworzenia algorytmu integracji danych, uznając potrzebę powtórnego wykorzystania źródeł już opracowanych rzeczowo. Podkreślili problem związany z semantyką języków informacyjnych, trudnością zintegrowania danych zapisanych w różnych językach. Z kolei referat *Classification and reference vocabulary in linked environment data*, którego autorami byli Maria Rüter, Joachim Fock, Thomas Schultz-Krutisch (Federal Environment Agency, Niemcy) i Thomas Bandholtz (innoQ Deutschland GmbH, Niemcy) dotyczył wiązania danych z zakresu ochrony i degradacji środowiska w klasyfikacji Uweltbundesamt (UBA) i tezaurusie UMTHESES.

Drugiego dnia konferencji odbyły się cztery sesje. Pierwszą z nich zatytułowaną *Classification and ontology in specific subjects* poświęcono zastosowaniu ontologii i klasyfikacji w chemii oraz matematyce. W referacie *Ontologies and classification of chemicals: can they help each other?* Andrew Buxton (Sussex University, Wielka Brytania) pokazał jak ontologia Chemical Entities of Biological Interest (ChEBI) koegzystuje z Klasyfikacją Bibliograficzną Blissa i UKD. Na wybranych przykładach pokazał jak klasyfikacja może wspomagać ontologię i jak ontologie wspomagają klasyfikacje. Ontologia może spełniać funkcję słownika, w którym umieszczane są np. formy synonimiczne wyrażań, nazwy handlowe oraz terminy, które nie znalazły się w wykazie odpowiedników słownych UKD. Wolfram Sperber (Zentralblatt MATH, Niemcy) oraz Patrick D. F. Ion (American Mathematical Society, USA) w referacie *Content analysis and classification in mathematics* wskazali na potrzebę przeprojektowania Mathematics Subject Classification (MSC) w kierunku klasyfikacji fasetowej.

W kolejnej sesji pod tytułem *Categories and relations: key elements of ontologies* znalazły się trzy referaty. W referacie *Ontology as categorial analysis* Roberto Poli (University of Trento, Włochy) omówił kategorie ontologiczne, kategorie pojęć. Przedyskutował kwestie związane z interpretacją par przeciwstawnych kategorii pojęciowych, jak: *forma i materia, jakość i ilość, część i całość*, itd. Biorąc za przykład parę pojęć *forma i materia* skonstatował, że poza relacją opozycji zachodzą pomiędzy nimi także inne istotne typy relacji. Na przykład forma może być formą materii. Dagobert Soergel (University at Buffalo, USA)

w prezentacji *Towards a relation ontology for the Semantic Web* opisał zachodzące w ontologiach typy relacji, sposoby ich prezentacji i zjawisko semantycznej interoperacyjności. W prezentacji *Relations in the notational hierarchy of the Dewey Decimal Classification* Rebecca Green i Michael Panzer (OCLC – USA) przedstawili semantyczną naturę relacji zachodzących w Klasyfikacji Dziesiętnej Deweya. Wskazali na zgodność relacji występujących w Uniwersalnej Klasyfikacji Deweya z relacjami występującymi w innych systemach organizacji wiedzy, a także zgodność pomiędzy Uniwersalną Klasyfikacją Deweya a Web Ontology Language.

W czterech referatach następnej sesji zatytułowanej *Modelling concepts and structures in analytic-synthetic classifications* uwagę zogniskowano na fasetowej organizacji wiedzy. Ingetraut Dahlberg (Niemcy) w prezentacji *A faceted classification of general concepts* omówiła swoją autorską Information Coding Classification, klasyfikację opartą na założeniach sformułowanych przez S. R. Ranganathana. Zastosowana w niej fasetowa organizacja wiedzy umożliwia uporządkowanie terminów z danej dziedziny za pomocą rozłącznych i jednorodnych faset na podstawie naturalnej dla tego uniwersum zasady podziału z uwzględnieniem sieci wzajemnych powiązań. Claudio Gnoli, Gabriele Merli (University of Pavia, Włochy), Philippe Cousson (Lycée Camille Guérin – Poitiers, Francja), Tom Pullman (Aberystwyth University, Wielka Brytania) i Rick Szostak (University of Alberta, Kanada) w referacie *Representing the structural elements of a freely faceted classification* przedstawili projekt Integrative Level Classification. ILC pokazuje bogactwo możliwości, które zapewnia struktura klasyfikacji fasetowej dla prezentowania rozbudowanych i złożonych struktur semantycznych. Z kolei na przykładzie Klasyfikacji Bibliograficznej Blissa w referacie *Facet analysis as a tool for modelling subject domains and terminologies* Vanda Broughton (University College London – Wielka Brytania) omówiła wykorzystanie struktury fasetowej w wyszukiwaniu w Internecie, w tworzeniu narzędzi wizualizacji i metodologii budowy tezaurusów. Według autorki analiza fasetowa powinna być rozpatrywana w kontekście wykorzystania narzędzi organizacji i zarządzania danymi (treścią), jak również strukturalizacji, porządkowania informacji rzeczowej. V. Broughton pokazała, jak wyodrębnione przez Ranganathana kategorie zostały wykorzystane i rozbudowane w tzw. drugiej wersji Klasyfikacji Bibliograficznej Blissa (BC2). W ostatnim referacie tej sesji zatytułowanym *Analytico synthetic approach for handling knowledge diversity in media content analysis* Devika P. Madalli i A. R. D. Prasad (Indian Statistical Institute, DRTC, Indie) opisali sposoby prezentacji tematycznej różnorodności z wykorzystaniem analityczno-syntetycznego podejścia i fasetowej organizacji wiedzy.

W ostatniej sesji konferencji pt. *Transforming and extending classification systems* omówiono zmiany zachodzące w systemach klasyfikacji. W referacie *Extending models for controlled vocabularies to classification systems: modelling DDC with FRSAD* Joan S. Mitchell (OCLC, USA), Marcia Lei Zeng (Kent State University, USA) i Maja Zumer (University of Ljubljana, Słowenia) omówiły Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD), tj. relacyjny model organizacji danych dotyczących treści. Przeanalizowały też możliwości wykorzystania FRSAD do modelowania Klasyfikacji Dziesiętnej Deweya. Natomiast Fran Alexander i Andy Heather (BBC – Wielka Brytania) w referacie *Transformation of a legacy UDC-based classification system: exploiting and remodelling semantic relationships* zaprezentowali sposób przekształcenia klasyfikacji wykorzystywanej w Archiwum BBC przy wykorzystaniu Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej i taksonomii Lonclass.

W sesji posterowej przedstawione zostały trzy opracowania. Autorami posteru *The evolution of knowledge, and its representation in classification systems* byli Andrea Scharnhorst, Almila Akdag Salah, Krzysztof Suchecki i Cheng Gao (VKS-KNAW, Holandia) oraz Richard P. Smiraglia (University of Wisconsin, USA). Poster *Visualizing universes of knowledge: designs and visual analysis of the UDC* przygotowali Charles van den Heuvel (Huygens Institute ING,

KNAW, Hoalndia) i Almila Akdag Salah (VKS-KNAW, Holandia). Ricardo Eito-Brun (Universidad Carlos III de Madrid) i Alfredo Calosi (Universidad Europea de Madrid) przedstawili poster *UDC as a knowledge framework for building a civil engineering ontology: a practical approach to knowledge representation and visualization*.

Konferencję zakończyła dyskusja skupiona wokół kluczowych dla spotkania problemów: fasetowej organizacji wiedzy, przekładalności systemów organizacji wiedzy, wymiany danych o określonej strukturze, odzwierciedlaniu wiedzy w różnych językach informacyjnych oraz zapewnianiu interoperacyjności systemów organizacji wiedzy. W kontekście organizowania dostępu do zasobów Internetu szczególnie interesujące wydają się być kwestie współdziałania i przenikania się informacji opisanej z pomocą różnych języków informacyjnych.

Materiały z konferencji udostępniono na stronie UDC Consortium: <http://seminar.udcc.org/2011/index.htm>.

Jolanta Hys
Instytut Bibliograficzny
Biblioteka Narodowa

Tekst wpłynął do Redakcji 19 października 2011 r.

IV KONFERENCJA „POLSKIE BIBLIOTEKI CYFROWE” (Poznań, 11-12 października 2011 r.)

Tegoroczna, czwarta edycja poznańskiej konferencji z cyklu „Polskie Biblioteki Cyfrowe” odbyła się w dniach 11-12 października 2011 r. i zgromadziła 128 uczestników. Obrady zorganizowano w Bibliotece Kórnickiej PAN mieszczącej się w Pałacu Działyńskich na Starym Rynku w Poznaniu. Organizatorzy – Biblioteka Kórnicka PAN, Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych oraz Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe (PCSS) – przeznaczili dwa dni (wtorek, środa) na podstawową część konferencji oraz dodatkowe dwa dni (poniedziałek, czwartek) na imprezy towarzyszące o charakterze warsztatowym.

Tematyka tegorocznej konferencji obejmowała szerokie spektrum zagadnień związanych z projektowaniem, wdrażaniem i zarządzaniem bibliotekami cyfrowymi. Wystąpienia prelegentów zostały zorganizowane w formie sesji tematycznych, poświęconych: wdrożeniom konkretnych projektów, bibliotece cyfrowej Europeana, modelowi publikowania Open Access, projektowi SYNAT (System Nauki i Techniki) oraz użytkownikom bibliotek cyfrowych. Organizatorzy pragnęli podtrzymać formułę konferencji jako przestrzeni prezentacji prac badawczo-rozwojowych i wdrożeń związanych z infrastrukturą bibliotek cyfrowych oraz współpracą europejską.

Uroczystego otwarcia dokonał prof. Jan Węglarz (PCSS), który podkreślił rolę konferencji „Polskie Biblioteki Cyfrowe” oraz organizowanych równolegle warsztatów jako miejsca kształtowania dobrych praktyk oraz impulsu do rozwoju technologii wspomagających procesy informacyjne.

Pierwsze wystąpienie, które zainaugurowało obrady dotyczyło *Programu Wieloletniego Kultura +*, obejmującego poprawę dostępu do kultury oraz wzrost uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów. Realizacja programu przewidziana jest w projekcie na lata 2011-2015. Projekt programowo składa się z dwóch części: projektu *Biblioteka +. Infrastruktura Bibliotek*, zarządzanego przez Instytut Książki

w Krakowie oraz programu *Digitalizacja*, którym kieruje Narodowy Instytut Audiowizualny. Wystąpienie Agaty Bratek (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego) poświęcone było założeniom projektu oraz prezentacji pierwszych doświadczeń z jego realizacji. Wystąpienia obejmowały charakterystykę programu Kultura+ oraz uzasadnienie potrzeby współpracy koordynatorów projektu z przedstawicielami instytucji zarządzającymi bibliotekami cyfrowymi w celu wspólnej realizacji programu.

Kolejne dwa wystąpienia zaprezentowano w ramach sesji SYNAT. Były to referaty Marka Niezgódki (ICM UW) oraz Cezarego Mazurka (PCSS). Prezentowały one z jednej strony szeroki kontekst, w który wpisuje się projekt SYNAT, a z drugiej konkretne rozwiązania koncepcyjne w obszarze projektowania zintegrowanej bazy wiedzy i repozytorium danych. Celem projektu SYNAT jest stworzenie uniwersalnej, otwartej i repozytoryjnej platformy hostingowej i komunikacyjnej dla sieciowych zasobów wiedzy, edukacji i otwartego społeczeństwa wiedzy (<http://www.synat.pl>). SYNAT jest złożonym projektem o charakterze badawczym, którego efektem ma być wypracowanie rozwiązań m.in. koncepcyjnych, prawnych, technologicznych, biznesowych mających zapewnić uruchomienie platformy repozytoryjno-komunikacyjnej. Będzie ją współtworzyć wiele aplikacji wspomagających obieg informacji w nauce oraz dostęp do zasobów informacyjnych dla naukowców i studentów. Wystąpienie M. Niezgódki było skupione na istocie projektu, u którego podstaw leży sieciowy paradygmat przestrzeni informacyjnej oraz szeroko rozumiana interoperacyjność współtworzących go podsystemów aplikacyjnych, a także potrzeba zmiany modelu komunikacji w nauce (zob. np. <http://www.openaire.eu/>). C. Mazurek przedstawił zaś stan prac nad Zintegrowanym Systemem Wiedzy oraz Wielofunkcyjnym Repozytorium Danych, czyli aplikacjami opracowywanymi w ramach prac w projekcie SYNAT. Szczególnie ciekawie zapowiada się funkcjonalność Zintegrowanego Systemu Wiedzy, który wykorzystując ontologię CIDOC (<http://www.cidoc-crm.org/>) jako model uniwersum bibliograficznego umożliwia generowanie nowych informacji i powiązań na podstawie formalnego opisu danych bibliograficznych. Zarys funkcjonalności prototypu tego systemu można było zobaczyć podczas prezentacji w sesji posterowej.

W ramach kolejnej sesji, która była poświęcona bibliotece cyfrowej Europeana, wystąpiła Georgia Angelaki (Europeana Foundation) oraz Marcin Werla (PCSS). Referaty dotyczyły przede wszystkim nowych rozwiązań prawnych związanych z transferem metadanych do Europeany, co ma związek z możliwościami ich ponownego wykorzystywania poza kontekstem bibliotek cyfrowych. Przedstawiono założenia projektu *Europeana Data Exchange Agreement*, zmierzającego do wypracowania spójnych rozwiązań dotyczących licencjonowania metadanych dla instytucji współtworzących zasób Europeany. Obejmuje to np. przyjęcie w połowie 2012 r. przez Europeaną licencji CC0 jako podstawy określania statusu prawnego dla udostępnianych metadanych. To wiąże się z szeregiem problemów prawnych, np. faktu, że polskie prawo nie dopuszcza całkowitego zrzeczenia się praw autorskich. Z drugiej strony wystąpienia te wpisywały się w dyskusję nad pytaniem czy metadane są i mogą być chronione prawem autorskim czy też innym sposobem ochrony własności intelektualnej.

Pierwszego dnia obrad miały miejsce jeszcze dwie sesje popołudniowe. W pierwszej z nich zaprezentowano efekty prac na projektami dotyczącymi bibliotek cyfrowych. Były to prezentacje poświęcone projektowi Biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego, dotyczącego przystosowania biblioteki cyfrowej do potrzeb osób niewidomych oraz współpracy platformy Cyfrowy Dolny Śląski z serwisem Sybiry.pl w celu aktywizacji społecznej i popularyzacji historii regionalnej. Ciekawe wystąpienie w tej sesji dotyczyło wykorzystania aplikacji multimedialnych do promocji bibliotek cyfrowych. Łukasz Kowalski (Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN) zaprezentował projekty wizualizacji historycznych dzielnic Lublina w formie modeli 3D, które zaadaptowano w kolekcji biblioteki cyfrowej oraz projekt *Henio Zytomirski – Historia Jednego Życia*, który dzięki ciekawej konwencji wzbudził

duże zainteresowanie w portalu społecznościowym Facebook oraz w mediach polskich i zagranicznych.

W drugiej sesji poświęconej użytkownikom informacji wystąpili Marcin Werla (PCSS), Jolanta Mazurek (Biblioteka Kórnicka PAN) oraz Monika Krakowska (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ). M. Werla zaprezentował zaawansowane możliwości aplikacji Google Analytics do analizy danych w bibliotekach cyfrowych. Wskazał na duży potencjał tego darmowego narzędzia oraz na pewne problemy o naturze technicznej wynikającej z konstrukcji samego oprogramowania dla bibliotek cyfrowych (przede wszystkim dLibra). Wyniki uzyskane za pomocą tej aplikacji mogą służyć za podstawę do zmiany profilu samej kolekcji, ale również do uwzględnienia preferencji użytkowników i ich zachowań oraz wykorzystywanej technologii w projektowaniu narzędzi dostępu. J. Mazurek przedstawiła wyniki badań nad hobbystami jako najliczniejszą grupą (po pracownikach naukowych i studentach) bibliotek cyfrowych w Polsce. Obok ciekawych wniosków z przeprowadzonych badań istotną była konkluzja dotycząca priorytetowych zadań w rozwoju bibliotek cyfrowych w Polsce. Były to: sukcesywne powiększanie kolekcji, poprawa funkcjonalności, poprawa efektywności przeszukiwania zawartości dokumentów. Ostatnim wystąpieniem pierwszego dnia był referat wygłoszony przez M. Krakowską na temat mentalnych modeli bibliotek cyfrowych. Autorka scharakteryzowała typologię modeli umysłowych oraz odniosła ją do wyników badań przeprowadzonych wśród studentów kierunku INiB na Uniwersytecie Jagiellońskim, pod kątem wizualizacji pojęcia *biblioteka cyfrowa*. Specyficzna forma materiału empirycznego wraz ze wskazówkami psychologa klinicznego, który uczestniczył w analizie danych dały bardzo ciekawe wstępne wnioski z badań, w których pojawiła się np. wizja całkowitego odhumanizowania biblioteki, mentalne obrazy bibliotekarza jako cyborga czy też określenie „użytkownik”.

Drugi dzień obrad to kontynuacja sesji Projekty oraz panel Open Access. W pierwszej części organizatorzy przewidzieli prezentację Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA) oraz projektu budowy Repozytorium Cyfrowego Instytutów Naukowych. W sesji Open Access przedstawiono doświadczenia Ośrodka do Spraw Wydawnictw i Biblioteki Cyfrowej Politechniki Lubelskiej w zakresie połączenia działalności wydawniczej z zarządzaniem biblioteką cyfrową. Był to głos w dyskusji nad udostępnianiem podręczników akademickich, skryptów oraz innych materiałów dydaktycznych na zasadach nieograniczonego dostępu oraz przykład udziału w tym procesie Biblioteki Politechniki Lubelskiej. Tematem referatu Klaudii Grabowskiej (ICM UW) był projekt Repozytorium Centrum Otwartej Nauki (<http://depot.ceon.pl>), który będzie zawierać publikacje polskich naukowców udostępnianych na otwartych licencjach. Zaplanowane jako ostatnie wystąpienie w zasadniczej części konferencji Polskie Biblioteki Cyfrowe poświęcone było polityce gromadzenia i zasadom zarządzania kolekcją Materiały Dydaktyczne w Pedagogicznej Bibliotece Cyfrowej. Kontekst, w którym osadzono zagadnienie obejmował m.in. problematykę współpracy bibliotek cyfrowych oraz platform e-learningowych w dostarczaniu i udostępnianiu materiałów dydaktycznych.

Obradom konferencji towarzyszyła sesja posterowa zlokalizowana na parterze Pałacu Działyńskich, gdzie przedstawiono projekty: Nematologicznej Biblioteki Cyfrowej, repozytorium uczelniane Politechniki Warszawskiej, kolekcje w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej oraz oprogramowanie dLibra jako polski projekt technologiczny dla tworzenia repozytoriów.

W ramach spotkań z cyklu „Polskie Biblioteki Cyfrowe” odbywa się szereg imprez i warsztatów towarzyszących. W tym roku była to już ósma edycja Warsztatów „Biblioteki Cyfrowe”, które dotyczyły zarządzania procesem digitalizacji oraz prac prowadzonych w ramach projektu SYNAT. Odbyły się również szkolenia w zakresie podstaw digitalizacji i udostępniania kolekcji obiektów dziedzictwa kulturowego, a także w zakresie obsługi systemu dLibra. Zaprezentowano wyniki

projektu IMPACT (Improving Access to Text) obejmującego zagadnienia masowej digitalizacji oraz jakości udostępnianych obiektów cyfrowych.

Tegoroczne spotkanie teoretyków i praktyków w zakresie bibliotek cyfrowych było okazją do wymiany doświadczeń oraz dzielenia się problemami i sukcesami w zakresie prac związanych z bibliotekami cyfrowymi. Pokazało również aktywność „bibliotekarzy cyfrowych”, która przejawia się w dużej liczbie realizowanych projektów oraz ciekawymi pomysłami na usprawnienie obiegu informacji w nauce. Ramy tegorocznej konferencji wyznaczył system SYNAT, lecz wspólnym mianownikiem wielu projektów jest Federacja Bibliotek Cyfrowych, która dostarcza 97% zasobów cyfrowych polskiego dziedzictwa kulturowego oraz sam system dLibra, który stosuje ponad 75% bibliotek cyfrowych w Polsce. Tym samym prezentowane na konferencji problemy w większości przypadków dotyczyły wielu obecnych. Dzięki profesjonalizmowi organizatorów i zaangażowaniu sponsorów tegoroczna konferencja z cyklu „Polskie Biblioteki Cyfrowe” miała dużą wartość poznawczą oraz była miejscem kształtowania dobrych praktyk w zakresie cyfrowego publikowania i udostępniania informacji.

Marcin Roszkowski

Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytet Warszawski

Tekst wpłynął do Redakcji 25 października 2011 r.

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA BIBLIOTEK AKADEMII I UNIwersYTETÓW MUZYCZNYCH (Katowice, 25-26 października 2011 r.)

W dn. 25-26 października 2011 r. w Katowicach odbyła się Ogólnopolska Konferencja Bibliotek Akademii i Uniwersytetów Muzycznych. Spotkanie zostało zaaranżowane przy współpracy Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach oraz Sekcji Bibliotek Muzycznych – Polskiej Grupy Narodowej IAML (International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres). Głównym celem konferencji było doskonalenie i pogłębianie wiedzy, a także wymiana opinii, myśli, poglądów oraz doświadczeń naukowych w zakresie bibliotekarstwa muzycznego.

Sekcja Bibliotek Muzycznych SBP – Polska Grupa Narodowa IAML swoją działalność rozpoczęła w 1964 r., skupiając bibliotekarzy pracujących w akademiach i uniwersytetach muzycznych, instytutach muzykologii, towarzystwach muzycznych oraz oddziałach muzycznych bibliotek publicznych i uniwersyteckich. Jednym z podstawowych założeń działalności Sekcji jest integrowanie środowiska bibliotekarzy muzycznych poprzez organizowanie konferencji tematycznych i spotkań roboczych. Ostatnia ogólnopolska konferencja miała miejsce w Gdańsku w 2009 r., spotkania robocze odbywają się cyklicznie raz do roku w Centrum NUKAT w Warszawie.

Gdy pod koniec 2010 r. na zebraniu Zarządu Sekcji Bibliotek Muzycznych, przyjęto propozycję zorganizowania w październiku 2011 r. w Katowicach dwudniowej konferencji, nikt nie spodziewał się, że wydarzenie to będzie cieszyło się tak dużym zainteresowaniem całego środowiska bibliotekarskiego. Początkowo uczestnictwo w „Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotek Akademii i Uniwersytetów

Muzycznych” zaplanowano – tak jak nazwa konferencji wskazuje – dla bibliotekarzy zatrudnionych w uczelniach muzycznych, a tematykę obrad ograniczono do poszczególnych funkcji i zadań, z którymi borykają się uczelniane biblioteki muzyczne. Jednak, gdy w maju rozpoczęto proces rejestracji uczestników, wiadomo było, że duża liczba zgłoszeń uczestnictwa (także osób pracujących poza uczelniami muzycznymi) oraz nadsyłanych propozycji wystąpień przyczyni się do powodzenia przedsięwzięcia.

Obrady zgromadziły 45 uczestników (w tym 11 prelegentów), którzy przyjechali do Katowic z różnych instytucji zlokalizowanych w całej Polsce. Tak jak wcześniej założono, większość uczestników stanowili reprezentanci bibliotek uczelni muzycznych: AM w Bydgoszczy, AM w Gdańsku, AM w Katowicach, AM w Krakowie, AM w Łodzi, AM we Wrocławiu oraz UMFC w Warszawie. W obradach uczestniczyli także bibliotekarze uczelni wyższych, którzy w swojej pracy mieli styczność ze zbiorami muzycznymi, byli to pracownicy: UAM w Poznaniu, UJ w Krakowie, UMK w Toruniu oraz UW. Oprócz bibliotekarzy akademii i uniwersytetów, odnotowano uczestnictwo pracowników szkół muzycznych I i II stopnia PSM w Będzinie, Katowicach oraz Zabrze. Wśród uczestników znaleźli się także pracownicy trzech bibliotek regionalnych: BŚ w Katowicach, KP w Szczecinie oraz WBP w Olsztynie. Ponadto do dyskusji zaproszono dwu specjalistów z dziedziny prawa autorskiego – pracowników US w Katowicach i NIFC w Warszawie.

W ciągu dwu dni obrad przeprowadzono cztery następujące po sobie sesje tematyczne połączone z dyskusjami. Pierwszego dnia zgromadzonych prelegentów, słuchaczy oraz zaproszonych gości przywitała organizatorka spotkania Iwona Bias (Dyrektor Biblioteki Głównej AM w Katowicach), po wystąpieniu której JM Rektor AM w Katowicach prof. dr hab. Tomasz Miczka uroczystie otworzył konferencję. Następnie słowo wstępne w imieniu nieobecnej Elżbiety Stefańczyk (przewodnicząca SBP) wygłosiła Sylwia Błaszczyk (przewodnicząca Okręgu SBP w Katowicach), a zaraz potem głos zabrał Stanisław Hrabia (przewodniczący Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP – Polskiej Grupy Narodowej IAML). Właściwą część konferencji rozpoczął prowadzący pierwszą sesję Julian Gembalski (AM Katowice). W ramach panelu poświęconego bibliotekom i kolekcjom muzycznym można było wysłuchać trzech referatów. Jako pierwsza wystąpiła Hanna Bias (AM Katowice), która na podstawie dokumentów życia społecznego, oficjalnych pism i chronologii pieczętek opatrzonych na zbiorach, odtworzyła początki istnienia Biblioteki Akademii Muzycznej w Katowicach, a także ukazała jej nieprzerwaną działalność od 1929 r. Sytuacja polityczna i zmiany w strukturze uczelni przyczyniały się do tego, że aż osiem razy zmieniano nazwę biblioteki, np. Biblioteka Konserwatorium Muzycznego, Biblioteka Konservatorium Kattowitz, Biblioteka Landesmusikschule Oberschleisen, Biblioteka Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej (*Biblioteka Akademii Muzycznej w Katowicach najstarszą księżniczą akademicką na Górnym Śląsku (1929-2011). Badania nad powieścią zbiorów*). O komentarz dotyczący istoty zagadnienia doszukiwania się początków działalności bibliotek i historii zbiorów pokusił się prowadzący sesję, co stanowiło zgrabne podsumowanie referatu. Druga prelegentka – Anna Sosnowska (AM Wrocław) w komunikacie *Darczyńcy i ich kolekcje w zbiorach Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego* zaprezentowała sylwetki jej ofiarodawców. Autorka przedstawiła szczegółową charakterystykę spuścizny każdego z nich poprzez uwzględnienie typów zbiorów, danych liczbowych, sposobów i form otrzymania, a także udostępniania podarowanych kolekcji. Elżbieta Jasińska-Jędrasz (UW) w referacie *Spuścizny kompozytorskie i muzykologiczne zbiorach bibliotecznych* odniosła się do problematyki istotnej dla archiwów muzycznych, którą stanowi działalność organizacyjna archiwaliów muzycznych (akcesja, inwentaryzacja, opracowanie, przechowywanie oraz udostępnianie zbiorów). Prelegentka przedstawiła istniejące wytyczne dotyczące postępowania z archiwaliami, poruszyła kwestię wypracowania nowych regulacji. Sesję pierwszą zamknęła dyskusja poświęcona głównie sposobom postępowania ze spuściznami

kompozytorskim oraz rękopisami muzycznymi. Drugi panel konferencji, prowadzony przez Mariusza Wronę (NIFC Warszawa), poświęcono tematyce udostępniania zbiorów w bibliotekach z uwzględnieniem prawa autorskiego. Elżbieta Abramek (AM Bydgoszcz) w komunikacie *Problemy z opracowaniem, gromadzeniem i udostępnianiem prac dyplomowych w Bibliotece Akademii Muzycznej w Bydgoszczy* poddała słuchaczom do dyskusji zagadnienia dotyczące praktyk pozyskiwania, przechowywania, opracowania i udostępniania studenckich dysertacji. W wystąpieniu zwrócono szczególną uwagę na brak powszechnych zasad w tym obszarze oraz ich związek z prawem autorskim. Jako ostatnia referat *Prawo autorskie w działalności bibliotek* wygłosiła Marlena Jankowska (UŚ Katowice), która wychodząc od podstawowych pojęć prawno-autorskich i regulacji prawnych, obowiązujących w bibliotekach, przedstawiła prawidłowości i powinności w bibliotecznej działalności informacyjnej i usługowej. Ponadto prelegentka poruszyła zagadnienie wprowadzania zbiorów do bibliotek cyfrowych oraz udostępniania ich czytelnikom. Podczas dyskusji kończącej drugą sesję okazało się, że problematyka prawna w bibliotekach muzycznych wciąż stanowi bardzo istotny aspekt, któremu powinno poświęcać się większą uwagę w codziennej działalności.

Drugi dzień konferencji przeznaczono na przybliżenie tematyki wykorzystania technologii komputerowej w bibliotekach. Panel trzeci, poświęcony bibliotekom cyfrowym poprowadził Remigiusz Lis (przewodniczący Zespołu Koordynacyjnego Śląskiej Biblioteki Cyfrowej). Pierwszy referat, *Cyfrowe dokumenty muzyczne w Internecie. Biblioteki cyfrowe w pracy biblioteki muzycznej*, wygłosił Maciej Dynkowski (AM Łódź). Autor podkreślił wzrost znaczenia bibliotek cyfrowych i repozytoriów, wspominał o wypieraniu tradycyjnych wydawnictw przez publikacje elektroniczne. Podjął się również próby usystematyzowania źródeł dokumentów cyfrowych, dostępnych w Internecie, przydatnych bibliotekom uczelni muzycznych, pozwalających bowiem na uzupełnienie ich oferty. Dokonał prezentacji wybranych polskich i zagranicznych zasobów, które w części lub w całości zawierają książki, nuty, nagrania dźwiękowe i filmowe. Większość przedstawionych z nich stanowią kolekcje o otwartym dostępie (Open Access) – tworzone przez uczelnie lub biblioteki. Kolekcje te powstają dzięki narzędziom Web 2.0. Istnieją także kolekcje cyfrowe przynależne do serwisów komercyjnych, np. International Music Score Library Project, Choral Public Domain Library czy Naxos Music Library. W następnym referacie, *Digitalizacja zbiorów muzycznych – analiza od strony użytkownika na podstawie Federacji Bibliotek Cyfrowych*, Martyna Darowska (AM Katowice) dokonała charakterystyki sposobów digitalizowania zbiorów muzycznych w Polsce, podstawę analizy stanowiły zbiory muzyczne zamieszczone w polskich bibliotekach cyfrowych. Zagadnienia poruszane w wystąpieniu obejmowały cele digitalizacji zbiorów muzycznych oraz teorię i praktykę digitalizowania tychże zbiorów. Przedstawiono propozycje zmian w ich digitalizowaniu, które spotkały się z dużym zainteresowaniem i przyczyniły się do burzliwej dyskusji. Wśród przedstawionych rozwiązań zasugerowano ukierunkowanie usług bibliotecznych na udostępnianie dokumentów w repozytoriach cyfrowych oraz ujednoczenie systemu wprowadzania opisów publikacji poprzez stosowanie jednakowych zasad wypełniania pól metadanych w bibliotekach cyfrowych. W dyskusji zabrał głos S. Hrabia, który zwrócił uwagę na konieczność ujednoczenia katalogowania muzykaliów w bibliotekach cyfrowych. Kolejny referat zatytułowany *Akademia Muzyczna w Gdańsku – partner projektu Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej* wygłosiła Dorota Stefaniak (AM Gdańsk), przedstawiając udział AM w Gdańsku w projekcie Pomorskiej BC, która powstała, by umożliwić zachowanie zabytków piśmienniczych i niepiśmienniczych oraz ich prezentację w Internecie. Projekt przewiduje zeskanowanie ponad 20 mln stron dokumentów i obiektów. Do udziału w nim zaproszono biblioteki wyższych uczelni Trójmiasta, biblioteki pedagogiczne oraz inne instytucje naukowe i kulturowe działające w regionie. Omówiono proces digitalizacji (m.in. kryteria doboru wprowadzanych druków przez AM) oraz sposób, w jaki wprowadza ona do pamięci komputerów swoje zasoby. Pokazano cele, zadania oraz oczekiwania

wobec Pomorskiej BC. Na zakończenie sesji trzeciej Hanna Trzeszczkowska (UM Warszawa – Wydział Białystok) w referacie *Muzykalia w Podlaskiej Bibliotece Cyfrowej* zaprezentowała z kolei Podlaską BC, tworzoną przez Konsorcjum Bibliotek Naukowych Miasta Białegostoku. Celem projektu jest stworzenie regionalnej biblioteki cyfrowej, która umożliwi szerokiemu gronu użytkowników łatwy i szybki dostęp do zasobów piśmiennictwa, ochroni i zabezpieczy najcenniejsze zbiorki piśmiennictwa oraz pozwoli na udostępnienie zbiorów w Sieci przy zachowaniu obowiązujących praw autorskich. Podlaską BC tworzą kolekcje: „Dziedzictwo kulturowe”, „Kartografia”, „Kresy Wschodnie Rzeczypospolitej”, „Materiały naukowo-dydaktyczne”, „Materiały regionalne” oraz „Muzykalia”. Ostatnia kolekcja zawiera ok. 200 pozycji cyfrowych nut i książek pochodzących ze zbiorów Biblioteki Wydziału Instrumentalno-Pedagogicznego UMFC w Białymstoku. W referacie zaprezentowano najcenniejsze pozycje z kolekcji „Muzykalia” oraz omówiono doświadczenia z pracy nad jej utworzeniem.

Sesję czwartą, poświęconą komputeryzacji w bibliotekach muzycznych, prowadził S. Hrabia. Pierwszą prelegentką Magdalena Wiącek (AM Wrocław) wygłosiła komunikat *Komputeryzacja Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu (1999-2011)*. Omówiła proces komputeryzacji Biblioteki Głównej AM we Wrocławiu, który rozpoczął się w 1999 r. wraz z decyzją wdrożenia w niej systemu PROLIB. Przedstawiono kolejne etapy komputeryzacji, obejmujące tworzenie bazy danych dla wpływających na bieżąco druków zwartych, druków muzycznych i wydawnictw ciągłych, retrokonwersję starego zasobu oraz udostępnianie danych bibliograficznych w katalogu OPAC, aż do uruchomienia modułu pracy wypożyczalni. Zaakcentowane zagadnienia dały przyczynę do dyskusji, która ujawniła problemy, z jakimi borykają się inne biblioteki. Przedstawiono rozwiązania wprowadzone m.in. w Bibliotece Głównej AM w Katowicach. Na zakończenie sesji Marta Walkusz (AM Gdańsk) w referacie *Katalogowanie dzieł współwydanych w bazie TZB (Trójmiejski Zespół Bibliotek)*. *Rozwiązania lokalne Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej w Gdańsku a rozwiązania katalogu NUKAT* zaprezentowała specyfikę katalogowania muzykologów, polegającą na jak najbardziej szczegółowym opisie, nie tylko w postaci rekordu bibliograficznego, ale i na rozpisaniu wszystkich dzieł współwydanych. Analityczne rekordy bibliograficzne są tworzone lokalnie dla muzyki rozrywkowej i jazzowej, utworów pochodzących ze składanek, artykułów dla dzieł wieloautorskich i zeszytów naukowych wydanych przez Wydawnictwo AM w Gdańsku, utworów współwydanych w drukach muzycznych oraz dla dzieł wchodzących w skład tzw. klocka. Szczegółowy opis daje możliwości większego dostępu do danej pozycji. W referacie przybliżono sposób, w jaki opracowuje się dzieła współwydane w TZB, porównano możliwości rozwiązań lokalnych, przygotowanych specjalnie na potrzeby Biblioteki, z narzędziami zaproponowanymi przez NUKAT. S. Hrabia zasugerował sprawdzenie strony internetowej Library of Congress, która opisuje wszystkie pola w formacie MARC 21, nie zawsze stosowanym przez biblioteki.

Obradom konferencyjnym towarzyszyła wystawa „Biblioteka Akademii Muzycznej w Katowicach najstarszą księżnicą akademicką na Górnym Śląsku. 1929-2011”, przedstawiająca dzieje biblioteki. Zaprezentowano także kolekcję pieczęci uczelni.

„Ogólnopolska Konferencja Bibliotek Akademii i Uniwersytetów Muzycznych” w Katowicach niewątpliwie przyczyni się do większego zrozumienia roli i korzyści płynących z zacieśnienia współpracy bibliotekarzy z różnych bibliotek w kraju. Obrady konferencyjne podsumował S. Hrabia, który podkreślił znaczenie organizowania takich spotkań i uczestniczenia w nich. Przypomniał, odwołując się do sprawozdania z zebrania roboczego przedstawicieli komitetów narodowych projektu bibliograficznego RILM (Répertoire International de Littérature Musicale) Abstracts of Music Literature w Dublinie, że już drugi rok z rzędu Polski Komitet RILM znalazł się w grupie najbardziej aktywnych komitetów: piąte miejsce pod względem ilości nadesłanych danych bibliograficznych. Uświadomił słuchaczom,

jak istotna jest współpraca między bibliotekami. Organizatorzy konferencji wyrazili nadzieję na kolejne rozmowy, które mogą przyczynić się do organizowania następnych tego typu spotkań. Ponadto, w związku z dużym zainteresowaniem referatami wygłoszonymi podczas konferencji zdecydowano o utworzeniu repozytorium prezentacji na stronie internetowej Biblioteki Głównej AM w Katowicach (<http://www.am.katowice.pl/>).

Hanna Bias, Martyna Darowska
Biblioteka Główna
Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach

Tekst wpłynął do Redakcji 9 listopada 2011 r.

Informacja o pracach nad *Suplementem VI* do *Słownika pracowników książki polskiej*

W 2010 r. został opublikowany *Suplement III* do *Słownika pracowników książki polskiej* (poprzednie tomy ukazały się w latach 1972, 1986, 2000)¹. Przekonani o potrzebie gromadzenia nadal materiałów biograficznych, które udokumentują dokonania ludzi książki, a zarazem poszerzą naszą wiedzę o jej historii i współczesności – zamierzamy wydać kolejny tom *Słownika pracowników książki polskiej*, co umożliwią otrzymane ministerialne fundusze oraz doświadczony Zespół Redakcyjny działający pod kierownictwem dr Magdaleny Rzadkowolskiej.

Redakcja zwraca się z prośbą do środowiska polskich bibliotekarzy, bibliotekoznawców, pracowników informacji naukowej, drukarzy, księgarzy, wydawców i bibliofilów w kraju i za granicą o nadsyłanie biogramów zasłużonych ludzi książki, których już zamknięty dorobek warto uchronić od zapomnienia. Adres Redakcji: Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego, ul. Matejki 34a, 90-237 Łódź.

Hanna Tadeusiewicz

---

¹ W bieżącym roku w z. 3 „Przeglądu Bibliotecznego” opublikowaliśmy artykuł Marii Kocójowej poświęcony temu *Słownikowi*.